

Οινοχόη του Διπύλου

Αθήνα, περ. 740 π.Χ. (IG I² 919)

Πρωτότυπο:

HOΣNYNOPXECTONΠ <NTON <T < LOT < T < Π < ζ ΙΕΙΤΟΤΟΔΕΚ <NMIN

Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:

1. HOΣ NYN OPXHCTΩN ΠANTΩN ATALLOTATA ΠAIZEI TΩ TOΔE KAN MIN
2. HOΣ NYN OPXHCTΩN ΠANTΩN ATALLOTATA ΠAIZEI TOYTO ΔEKAN MIN

Μεταγραφή στη μικρογράμμητη:

1. ὅς νῦν ὀρχηστῶν πάντων ἀταλώτατα παίζει τῷ τόδε, κἄν μιν...
2. ὅς νῦν ὀρχηστῶν πάντων ἀταλώτατα παίζει τούτῳ δεκαῖν μιν...

Μετάφραση:

1. Τώρα όποιος από τους ορχηστές χορεύει πιο ανάλαφρα (χαριτωμένα) από όλους, σε αυτόν (ανήκει) τούτο εδώ (το αγγείο), και αν τον...
2. Τώρα όποιος από τους ορχηστές χορεύει πιο ανάλαφρα (χαριτωμένα) από όλους, σε αυτόν να δοθεί (το αγγείο)

Η οινοχόη του Διπύλου φέρει την αρχαιότερη ελληνική επιγραφή μετά τις μυκηναϊκές πινακίδες. Βρέθηκε το 1871 μέσα σε υστερογεωμετρικό τάφο στον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού, μέσα στον οποίο βρίσκεται το λεγόμενο «Δίπυλο», η μεγάλη πύλη στη δυτική πλευρά των τειχών, η οποία αποτελούσε την κύρια είσοδο στην πόλη των Αθηνών. Εκεί κατέληγαν οι δρόμοι από τον Πειραιά, την Ελευσίνα, την Ακαδημία αλλά και την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία. Ήταν γνωστή και ως *Θριάσιαι* ή *Κεραμεικού Πύλαι*.

Η οινοχόη, έπαθλο χορευτικών αγώνων, φέρει γραπτή διακόσμηση οριζόντιων ταινιών και εικονιστική παράσταση στον λαιμό (ελάφι που βόσκει). Στο ώμο, είναι χαραγμένη με αιχμηρό εργαλείο λίγο μετά από το ψήσιμο του αγγείου η επιγραφή, η οποία ξεκινά από τη λαβή προς τα αριστερά («επί τα λαιά»). Τα συνολικά 47 γράμματά της, μαρτυρούν σταθερότητα κατά τη χάραξη, με μόνη «αδεξιότητα» τη σταδιακή αύξηση του μεγέθους τους. Οι λέξεις διαδέχονται η μία την άλλη χωρίς διαχωριστικά σημεία, ενώ είναι εμφανής η επιρροή των αντίστοιχων φοινικικών χαρακτήρων στη μορφή τους. Το Ι αποδίδεται με το γωνιώδες ζ, ενώ το Ζ μοιάζει με το σημερινό Ι. Το Α ακολουθεί τα σημετικά πρότυπα και είναι οριζόντιο (<). Το Χ πρωτοεμφανίζεται στο ελληνικό αλφάβητο, μαζί με το Φ και το Ψ που είναι άγνωστα στο φοινικικό αλφάβητο. Το Η και τα Ω, ΟΥ αποδίδονται ως Ε και Ο αντίστοιχα.

Η απόδοση της κύριας πρότασης της επιγραφής (ΤΟΤΟΔΕΚΑΝΜΙΝ) προβληματίζει επιγραφικούς και φιλόλογους από το 1880. Εδώ αναφέρονται δύο από τις πιθανές αναγνώσεις και οι μεταφράσεις τους.

«Κύπελλο του Νέστορος»

Πιθηκούσες, Ιταλία, περ. 740-720 π.Χ. (IGASMG III 2)

Πρωτότυπο:

ΝΕΣΤΟΡΟΣ:Ε[Μ]Ι:ΕΥΠΟΤ[ΟΝ]:ΠΟΤΕΡΙΟΝ
ΗΟΣΔΑΝΤΟΔΕΠ[ΙΕ]ΣΙ:ΠΟΤΕΡΙ[Ο] :ΑΥΤΙΚΑΚΕΝΟΝ
ΗΙΜΕΡ[ΟΣΗΑΙΡ]ΕΣΕΙ:ΚΑΛΛΙΣΤΕ[ΦΑ]ΝΟ:ΑΦΡΟΔΙΤΕΣ
ΝΗ

Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:

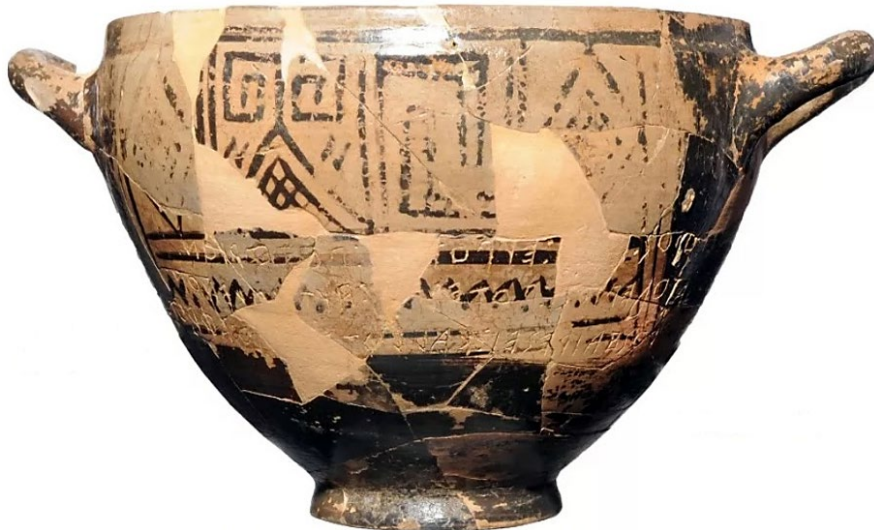
ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΕΙ[Μ]Ι ΕΥΠΟΤ[ΟΝ] ΠΟΤΗΡΙΟΝ
ΗΟΣ Δ ΑΝ ΤΟΥΔΕ Π[ΙΗ]ΣΙ ΠΟΤΗΡΙ[ΟΥ] ΑΥΤΙΚΑ ΚΕΙΝΟΝ
ΗΙΜΕΡ[ΟΣ ΑΙΡ]ΗΣΕΙ ΚΑΛΛΙΣΤΕ[ΦΑ]ΝΟΥ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ
ΝΗ

Μεταγραφή στη μικρογράμματα:

Νέστορος εί[μ]ι εύποτ[ον] ποτήριον,
ὃς δ' ἂν τοῦδε π[ιή]σι ποτηρί[ου], αὐτίκα κείνον
ἥμερ[ος αἰρ]ήσει καλλιστε[φά]νου Ἀφροδίτης
ΝΗ

Μετάφραση:

Του Νέστορα είμαι το καλόπιoto ποτήρι,
ὁποιος πιει από αυτό το ποτήρι, αμέσως
θα τον κυριεύσει ο πόθος της ομορφοστεφανωμένης Αφροδίτης
ΝΗ

Το λεγόμενο «Κύπελλο του Νέστορα» των αρχαίων Πιθηκουσών είναι ένα πήλινο κύπελλο (σκύφος/κοτύλη) που βρέθηκε το 1954 σε ανασκαφές σε αρχαίο ελληνικό τάφο στο νησί Πιθηκούσαι, τη σημερινή Ischia στον κόλπο της Νάπολης (Ιταλία). Οι Πιθηκούσες ήταν από τις πρώτες ελληνικές αποικίες και η πρώτη αποικία Ευβοέων στη Δύση. Το κύπελλο χρονολογείται στους γεωμετρικούς χρόνους, πιστεύεται ότι προέρχεται από εργαστήριο της Ρόδου και σήμερα φυλάσσεται σήμερα στο μουσείο Villa Arbusto στο χωριό Lacco Ameno, στο νησί Ischia.

Το κύπελλο φέρει μια επιγραφή τριών γραμμών που έχει χαραχθεί στα πλευρά του μετά την κατασκευή του. Αργότερα χρησιμοποιήθηκε ως κτέρισμα σε τάφο (πυρά 168). Η επιγραφή είναι ένα από τα παλαιότερα γνωστά δείγματα γραφής του ελληνικού αλφαβήτου και θεωρείται το ίδιο σημαντική με αυτήν της οινοχόης του Δίπυλου της Αττικής. Η επιγραφή σώθηκε με κενά που όμως συμπληρώνονται με ασφάλεια και είναι γραμμένη από δεξιά προς τα αριστερά («επί τα λαιά») σε τρεις ξεχωριστές γραμμές. Το αλφάβητο είναι το Ευβοϊκό – χαρακτηριστικό το σχήμα του μυ (τρίτος στίχος, λέξη *ἕμερος*) και του σίγμα (πρώτος στίχος, λέξη *Νέστορος*). Το κείμενο είναι έμμετρο: ο στίχος 1 είναι γραμμένος σε ιαμβικό τρίμετρο, ενώ οι στίχοι 2 και 3 σε δακτυλικό εξάμετρο.

Ο αναφερόμενος Νέστορας μπορεί να είναι ο Ομηρικός βασιλιάς της Πύλου, οπότε η επιγραφή θα συνέκρινε το κύπελλο με το περίφημο ποτήρι του βασιλιά όπως το περιγράφει ο Όμηρος στην πρώτη ραψωδία της Ιλιάδας (στ. 632-637), ή – το πιθανότερο – να είναι απλά ο κάτοχος του κυπέλλου.

Τμήμα επιτύμβιας στήλης του Αυτοκλείδου

Αθήνα, περ. 550 π.Χ. (IG I³ 1273bis)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στη μικρογράμμη:	Μετάφραση:
AN[-----]	ΑΥΤΟΚΛΕΙΔΟΥ ΤΟ	Αὐτοκλείδου τό-	Του Αυτοκλείδου το
ΝΑΤΟΙΤΑΥ[. .]	ΔΕ ΣΗΜΑ ΝΕΟΥ Π	δε σῆμα νέου π-	σήμα του νέου
ΙΟΜΑΙΚΑΙΘΑ	ΡΟΣΟΡΩΝ ΑΝ	ροσορῶν ἀν-	βλέποντας λυπούμαι και
ΡΟΣΟΡΟΝΑΝ	ΙΩΜΑΙ ΚΑΙ ΘΑ	ιῶμαι / καὶ θα-	με το θάνατο αυτ[. .]
ΔΕΣΕΜΑΝΕΟΠ	ΝΑΤΩ ΤΑΥ[. .]	νάτω ταυ[. .]	αν[-----]
ΑΥΤΟΚΛΕΙΔΟΤΟ	ΑΝ[-----]	ΑΝ[-----]	

Στήλη, που ήταν στημένη στον τάφο νεαρού άνδρα του 6^{ου} π.Χ. αιώνα. Είναι σπασμένη στο ανώτερο μέρος της και σώζει τμήμα του επιτύμβιου επιγράμματος, που ήταν χαραγμένο σε έξι στίχους. Πρόκειται για μνημείο μοναδικό στο είδος του, καθώς η επιγραφή που φέρει είναι μία από τις ελάχιστες που έχουν χαραχθεί ολόκληρες από τα δεξιά προς τα αριστερά (*επί τα λαιά*), σύμφωνα με τα φοινικικά πρότυπα, και διαβάζεται από κάτω προς τα πάνω. Χαρακτηριστική η αρχαϊκή μορφή των γραμμάτων, ιδιαίτερα του άλφα (Λ), του έψιλον (Ξ), του θήτα (Θ), του λάμδα (⋏), του σίγμα (⋋) και του ύψιλον (⋎).

Το επίγραμμα αναφέρεται στον πρόωρο θάνατο ενός νέου, του Αυτοκλείδου, θέμα συνηθισμένο στις επιτύμβιες επιγραφές. Στο κείμενο παρατηρείται μία ακόμη ιδιομορφία, καθώς χρησιμοποιείται το πρώτο πρόσωπο ενικού και, μάλιστα, παρουσιάζεται να μιλάει όχι ο νεκρός, αλλά κάποιος συγγενής, φίλος ή απλός παρατηρητής του τάφου.

Βάση επιτύμβιου μνημείου του Ξενοφάντου

Αθήνα, περ. 530-520 π.Χ. (IG I³ 1211)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στη μικρογράμματα:	Μετάφραση:
ΣΕΜΑΠΑΤΕΡΚΛΕ[.]	ΣΗΜΑ ΠΑΤΗΡ ΚΛΕ[.]	Σῆμα πατήρ Κλε[ό]-	Σῆμα ο πατέρας Κλε[ό]-
ΒΟΛΟΣΑΠΟΦΘΙΜΕ	ΒΟΥΛΟΣ ΑΠΟΦΘΙΜΕ	βουλος ἀποφθιμέ-	βουλος στον αποθανό-
ΝΟΙΧΣΕΝΟΦΑΝΤΟΙ	ΝΩΙ ΞΕΝΟΦΑΝΤΩΙ	νω Ξενοφάντω	ντα Ξενόφαντο
ΘΕΚΕΤΟΔΑΝΤΑΡΕΤΕΣ	ΘΗΚΕ ΤΟΔ ΑΝΤ ΑΡΕΤΗΣ	θῆκε τόδ' ἀντ' ἀρετῆς	έστησε για την αρετή
ΕΔΕΣΑΟΦΡΟΣΥΝΕΣ	ΗΔΕ ΣΑΟΦΡΟΣΥΝΗΣ	ἡδὲ σαοφροσύνης.	και τη φρονιμάδα του

Βάση αγάλματος που είχε στηθεί ως μνημείο επάνω από τον τάφο νεαρού Αθηναίου, του Ξενόφαντου. Στην κοιλότητα που διακρίνεται στο επάνω μέρος της βάσης προσαρμοζόταν η πλίνθος, το τμήμα δηλαδή του αγάλματος κάτω από τα πόδια του, με το οποίο αυτό στερεωνόταν στη βάση. Ένα λιτό επίγραμμα προς τιμήν του νεκρού έχει χαραχθεί στο πρόσθιο μέρος της βάσης. Με αυτό ο πατέρας του νεκρού Ξενόφαντου, ο Κλεόβουλος, θρηνεί την αρετή και τη φρονιμάδα του πρόωρα χαμένου γιου του. Σε ανάμνηση, έστησε πάνω από τον τάφο του το άγαλμά του. Η επιγραφή σώζεται σε πέντε στίχους και είναι γραμμένη με πυκνά, μεγάλα γράμματα, χαρακτηριστικά των αρχαϊκών χρόνων (άλφα Δ , έψιλον Ξ , θήτα Θ , λάμδα Λ , σίγμα Σ , φει Φ , χ αντί Ξ και $\omicron$ για το όμικρον, το ωμέγα και τη δίφθογγο ου, όπως *Ξενοφάντοι* αντί *Ξενοφάντω* και *Κλεόβολος* αντί *Κλεόβουλος*). Σε σχέση με την προηγούμενη επιγραφή το σχήμα του ύψιλον έχει αλλάξει και από Υ έχει έλθει πολύ κοντά στη μορφή Υ που επικράτησε.

Στη μία πλευρά της βάσης σώζεται και η υπογραφή του γνωστού γλύπτη που φιλοτέχνησε το άγαλμα, του Αριστίωνος από την Πάρο.

Επιτύμβιο μνημείο του Γλαυκατία

Σπάρτη, 510-500 π.Χ. (IG V,1 720)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στη μικρογράμματα:	Μετάφραση:
Γ]ΛΑΥΚΑΤ[ΙΑΜΕ]	Γ]ΛΑΥΚΑΤ[ΙΑΜΕ]	[Γ]λαυκατ[ία με]	(Του) [Γ]λαυκατ[ία]
ΜΝΑΜΑ	ΜΝΗΜΑ	μνημα	μνημείο
ΚΑΛΑΣ	ΚΑΛΑΣ	Κάλας	(ο) Κάλας,
[ΕΘΕΤΑΝ]ΘΙΔΑΗΥΙ	[ΕΘΕΤΑΝ]ΘΙΔΑΗΥΙ	[ἔθετ' Ἀν]θίδα ηυι-	[με έστησε, (του) Αν]θίδα
ΥΣΠΑΙ[- - - -]	ΥΣΠΑΙ[- - - -]	ύς. Παι[- - - έποίει].	(ο) γιος. (Ο) Παι[- - - το έφτιαξε]

Κυβόλιθος με εγχάρακτη επιγραφή σε 5 στίχους. Η πρόσθια, ενεπίγραφη επιφάνεια του λίθου φέρει εγχάρακτες οριζόντιες γραμμές, που ορίζουν τους στίχους της επιγραφής που είναι χαραγμένοι *θουστροφηδόν*. Αυτός ο τρόπος χάραξης, που ονομάστηκε έτσι γιατί μοιάζει με την κατεύθυνση που ακολουθούν τα βόδια όταν οργώνουν ένα χωράφι, θεωρείται από κάποιους ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση παραπέμπει στην πορεία που ακολουθούσαν οι αθλητές σε αγώνες δρόμου στο στάδιο, υποδηλώνοντας ίσως σχετική ιδιότητα του νεκρού.

Το λακωνικό αλφάβητο που χρησιμοποιείται εδώ, ανήκει στην ομάδα των λεγόμενων ερυθρών αλφαβήτων. Από τα γράμματα του λακωνικού αλφαβήτου, που παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες και ιδιομορφίες ως προς το σχήμα τους, ξεχωρίζουμε εδώ το πεντασκελές Σ και το Δ, που έχει τη μορφή του D. Παρατηρείται επίσης ένα ιδιόμορφο “σημείο στίξης”, σαν μια παρένθεση.

Αναφέρεται το πρόσωπο που ίδρυσε το μνημείο προς τιμήν του νεκρού Γλαυκατία, και ίσως ο καλλιτέχνης που το φιλοτέχνησε.

Επιτύμβια στήλη του Δαμαγόρα

Μήλος, πρώιμος 5ος αι. π.Χ. (IG XII,3 1153)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στη μικρογράμματα:	Μετάφραση:
ΔΑΜ	ΔΑΜ	Δαμ-	(Μνήμα)
ΑΤC	ΑΓΟ	αγό-	Δαμαγόρα
RAT	PAT	ρα T-	Τεμβριαίου
ΕΜΙ	ΕΜΒ	εμβ-	
ΡΙΑ	ΡΙΑ	ρια-	
IC	ΙΟΥ	ίου.	

Λιτό επιτύμβιο μνημείο, στο οποίο αναγράφεται μόνο το όνομα και πιθανότατα ο τόπος καταγωγής του νεκρού. Η επιφάνεια της στήλης έχει χωριστεί σε 6 διάχωρα, σε καθένα από τα οποία έχουν χαραχθεί 3 γράμματα σε κατεύθυνση από τα αριστερά προς τα δεξιά. Εξαιρέση αποτελεί ο τελευταίος στίχος, όπου τα δύο γράμματα είναι συμμετρικά τοποθετημένα κοντά στα άκρα της ενεπίγραφης επιφάνειας.

Το αλφάβητο της Μήλου ανήκει στην ομάδα των λεγόμενων «πράσινων» αλφαβήτων, στην οποία υπάγονται αυτά των δωρικών νησιών του νότιου Αιγαίου. Είναι τα πλησιέστερα μορφολογικά στο φοινικικό αλφάβητο και χαρακτηρίζονται από εμμονή στις αρχαϊκές μορφές ορισμένων γραμμάτων, που διατηρούνται ακόμα και μέσα στον 5^ο αι. π.Χ.

Χαρακτηριστική εδώ είναι η μορφή του ανάποδου Γ (Γ), του Ο με μορφή ημικυκλίου (C) του Ρ (=Ρω) και του Ι (ανάποδο Ν=Βήτα).

Όρος για το ιερό του Διός Μειλχίου, της Γης και της Αθηνάς

Αθήνα, τέλη 5ου αι. π.Χ. (IG I³ 1084)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στη μικρογράμμη:	Μετάφραση:
ΗΙΕΡΟΝ:	ΗΙΕΡΟΝ	Ἱερὸν	Ιερό του
ΔΙΟΣ:ΜΙ	ΔΙΟΣ ΜΕΙ	Διὸς Μει-	Διὸς Μει-
ΛΙΧΙΟ:Α	ΛΙΧΙΟΥ <Γ>	λιχίου <Γ>-	λιχίου, της Γ-
ΗΣ:ΑΘΗΝ	ΗΣ ΑΘΗΝ	ἥς Ἀθην-	ης (και) της Αθην-
ΑΙΑΣ	ΑΙΑΣ	αίας.	άς

Πρόκειται για μία από τις πολλές ενεπίγραφες στήλες που υπήρχαν στις αρχαίες πόλεις και οριοθετούσαν δημόσιους ή ιδιωτικούς χώρους, γι' αυτό και οι στήλες αυτές ονομάζονταν «όροι». Η συγκεκριμένη επιγραφή ήταν ο όρος του ιερού, που είχε ιδρυθεί στην περιοχή των Αμπελοκήπων στην Αθήνα και ήταν αφιερωμένο σε τρεις θεούς: στο Δία Μειλίχιο, στη Γη και στην Αθηνά. Εκτός από την οριοθέτηση του χώρου, ο όρος ενός ιερού εξασφάλιζε την έγγεια ιδιοκτησία του ιερού και, παράλληλα, απαγόρευε την πρόσβαση στους βέβηλους. Η μικρή επιγραφή αποτελείται από πέντε στίχους και έχει χαραχθεί σύμφωνα με τον *στοιχηδόν* τρόπο γραφής, στον οποίο υπάρχει απόλυτη στοίχιση και ίσες αποστάσεις μεταξύ των γραμμάτων κάθε στίχου αλλά και μεταξύ των ίδιων των στίχων. Στο όνομα ΓΗΣ παρατηρείται ένα λάθος του χαρακτή, ο οποίος ξεκίνησε με το πρώτο γράμμα του ονόματος της Αθηνάς, αλλά μετά διαπίστωσε ότι έπρεπε να προηγηθεί το όνομα της Γης και συνέχισε με τα δύο τελευταία γράμματά του χωρίς να διορθώσει το πρώτο. Παρατηρείται επίσης ένα μεταβατικό στάδιο μεταξύ της χρήσης του αττικού και του ιωνικού (ευκλείδειου στην Αττική) αλφαβήτου. Έτσι, το σύμβολο Η χρησιμοποιείται τόσο για τη δήλωση του μακρού ε (<Γ>ης, Αθηναίας), όσο και για τη δήλωση της δασύτητας (Ηιερόν). Οι λέξεις χωρίζονται μεταξύ τους με δυο στιγμές, που τοποθετούνται η μια κάτω από την άλλη.

**Ψήφισμα του δήμου των Αθηναίων σχετικά με την προετοιμασία του στόλου για τη Σικελική
εκστρατεία, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου**

Αθήνα, 415/4 π.Χ. (IG I³ 93)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στο Ευκλείδειο Αλφάβητο:	Μεταγραφή στην μικρογράμματα:	Μετάφραση:
[...]ΒΟΛΕΝΚΑΘΟΤΙΑΡΙΣΤΑΚ[- - - - ΕΑ]	[...]ΒΟΥΛΗΝΚΑΘΟΤΙΑΡΙΣΤΑΚ[- - - - ΕΑ]	[...] βουλὴν καθότι ἄριστα κ[- - - ἐὰ]	[...] τη βουλὴ ὅπως ἄριστα κ[- - - εἴτε]
ΝΤΕΑΠΟΤΟΤΙΜΕΜΑΤΟΣΔΟΚΕΙ[- - - - ΕΑΝ]	ΝΤΕΑΠΟΤΟΥΤΙΜΗΜΑΤΟΣΔΟΚΕΙ[- - - - ΕΑΝ]	ν τε ἀπὸ τοῦ τιμήματος* δοκεῖ [- - - ἐάν]	κρίνεται (να πληρωθοῦν) ἀπὸ τους πολῖτες [- - - εἴτε]
ΤΕΤΕΜΠΟΛΙΝΑΝΑΛΟΝΗΟΣΟΝΑ[- - - - ΤΑ]	ΤΕΤΗΜΠΟΛΙΝΑΝΑΛΟΥΝΗΟΣΟΝΑ[- - - - ΤΑ]	τε τὴμ πόλιν ἀναλοῦν ὅσον α[- - - τὰ]	να ξοδέψει η πόλις ὅσο α[- - - τα]
ΣΗΕΧΣΕΚΟΝΤΑΝΑΥΣΕΑΜΠΡΟΣ[- - - -]	ΣΗΕΞΗΚΟΝΤΑΝΑΥΣΕΑΜΠΡΟΣ[- - - -]	ς ἐξήκοντα ναῦς ἐὰν προσ[- - -]	εξήντα πλοία εἰάν προσ[- - -]
ΜΕΝΟΝΕΙΕΣΦΕΡΕΝΗΟΤΑΝΔΕΕ[- - - - ΕΚΚ]	ΜΕΝΟΝΕΙΕΙΣΦΕΡΙΝΗΟΤΑΝΔΕΕ[- - - - ΕΚΚ]	μενον εἴ εισφέρειν ὅταν δε ε[- - - ἐκκ]	μενον εἶναι να εισφέρουν ὅταν δε ε[- - -]
ΛΕΣΙΑΝΠΟΙΕΣΑΝΤΟΝΔΕΚΑΗΕ[ΜΕΡΟΝ- - Π]	ΛΗΣΙΑΝΠΟΙΗΣΑΝΤΩΝΔΕΚΑΗΗ[ΜΕΡΩΝ- - Π]	λησίαν ποιησάντων δέκα ἡ[μερῶν- - π]	ἡ ἐκκλησία του δήμου δέκα ἡ[μέρες- -]
ΕΡΙΑΛΛΟΜΕΔΕΝΟΣΠΡΟΤΕΡΟΝ[- - - -]	ΕΡΙΑΛΛΟΜΗΔΕΝΟΣΠΡΟΤΕΡΟΝ[- - - -]	εὐρί ἄλλου μηδενὸς πρότερον [- - - -]	για τίποτε ἄλλο πρὶν [- - - -]
ΕΕΚΚΛΕΣΙΑΝΠΟΙΕΝΤΟΣΠΡΥΤ[ΑΝΕΣ- - - -]	ΕΕΚΚΛΗΣΙΑΝΠΟΙΕΙΝΤΟΥΣΠΡΥΤ[ΑΝΕΙΣ- - - -]	ε ἐκκλησίαν ποιεῖν τοὺς πρυτ[άνεις- - -]	να συγκαλέσουν την ἐκκλησία οἱ πρυτ[άνεις- - -]
ΑΙΤΟΙΣΣΤΡΑΤΕΓΟΙΣΤΟΝΝΕΟΝ[- - - -]	ΑΙΤΟΙΣΣΤΡΑΤΗΓΟΙΣΤΩΝΝΕΩΝ[- - - -]	αἱ τοῖς στρατηγοῖς τῶν νεῶν [- - - -]	αἱ στοὺς στρατηγούς των πλοίων[- - - -]
ΟΙΣΠΕΡΙΔΕΤΟΕΚΠΛΟΤΟΝΝΕΟΝ[- - - - Ε]	ΟΙΣΠΕΡΙΔΕΤΟΥΕΚΠΛΟΥΤΩΝΝΕΩΝ[- - - - Ε]	οἰς· περὶ δὲ τοῦ ἔκπλου τῶν νεῶν [- - - ἐ]	οἰς· καὶ γὰρ τὴν ἀναχώρησιν των πλοίων [- - - να]
ΠΑΝΟΡΘΟΣΘΑΙΕΝΤΟΙΔΕΜΟΙΗΟ[- - - - Ε]	ΠΑΝΟΡΘΟΥΣΘΑΙΕΝΤΩΙΔΗΜΩΙΗΟ[- - - - Ε]	πανορθοῦσθαι ἐν τῷ δήμῳ ὁ[- - - ἐ]	ἀναθεωρεῖται ἀπὸ το δήμο ο[- - - με]
ΚΚΛΕΣΙΑΝΠΟΙΟΝΤΟΝΗΟΤΑΝΚΕ[- - - -]	ΚΚΛΗΣΙΑΝΠΟΙΟΥΝΤΩΝΗΟΤΑΝΚΕ[- - - -]	κκλησίαν ποιούντων ὅταν κε[- - - -]	σύγκλησιν της ἐκκλησίας ὅταν κε[- - - -]
ΟΝΚΑΙΤΕΣΑΛΛΕΣΗΥΠΕΡΕΣΙΑΣ[- - - -]	ΟΝΚΑΙΤΗΣΑΛΛΗΣΗΥΠΗΡΕΣΙΑΣ[- - - -]	ον καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας** [- - - -]	ον καὶ των πληρωμάτων [- - - -]
ΚΑΙΑΡΓΥΡΙΟΕΣΚΑΛΛΙΕΡΕΣΙΝ[- - - -]	ΚΑΙΑΡΓΥΡΙΟΥΕΙΣΚΑΛΛΙΕΡΗΣΙΝ[--]	καὶ ἀργυρίου εἰς καλλιέρησιν [- - - -]	καὶ χρημάτων γὰρ τὴν πρόκλησιν οἰωνῶν με θυσία [- - - -]
[.]ΗΕΧΣΑΚΟΣΙΟΝ[ΚΑΙ]ΧΙΛΙΟΝΗ[- - - -]	[.]ΗΕΞΑΚΟΣΙΩΝ[ΚΑΙ]ΧΙΛΙΩΝΗ[--]	[.] ἑξακοσίων [καὶ] χιλίων ἡ[- - - -]	[.] ἑξακοσίων [καὶ] χιλίων ἡ[- - - -]
-----	-----	-----	

* *τίμημα*: ἡ ἐκτιμώμενη ἀξία της περιουσίας τοῦ πολίτη στὴν ἀρχαία Αθήνα

** *ἡ ἄλλη ὑπηρεσία*: τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου πλην των πηδαλιούχων καὶ των μαχητῶν (κωπηλάτες κλπ.)

Η επιγραφή συνδέεται με ένα από τα πιο τραγικά γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου, που περιέγραψε ο Θουκυδίδης, την εκστρατεία των Αθηναίων κατά της Σικελίας και την πανωλεθρία που υπέστησαν στις Συρακούσες το 413 π.Χ. Είναι ένα από τα θραύσματα ενός από δύο ψηφίσματα, με τα οποία οι Αθηναίοι αποφάσισαν τη μοιραία εκστρατεία. Συνολικά σήμερα σώζονται οκτώ θραύσματα, που ανήκαν σε δύο λίθινες στήλες και το συγκεκριμένο προέρχεται από το αριστερό τμήμα της πρώτης στήλης. Το κείμενο σώζεται πολύ αποσπασματικά, σε μήκος 15 στίχων, αλλά μας μεταφέρει τη δραματικότητα και την ένταση της κατάστασης που επικρατούσε στην Αθήνα.

Η επιγραφή είναι πολύ προσεκτικά χαραγμένη, όπως αρμόζει στο τόσο σημαντικό αυτό δημόσιο κείμενο, και αποτελεί άριστο δείγμα της στοιχηδόν χάραξης, με τα γράμματα να σχηματίζουν τέλειες οριζόντιες και κατακόρυφες γραμμές, με ίσες μεταξύ τους αποστάσεις. Χαρακτηριστικά του αρχαϊκού αττικού αλφαβήτου είναι το ανάστροφο λάμδα (λ), το έψιλον και το όμικρον τόσο για την απόδοση του βραχέος όσο και του μακρού φωνήεντος και της διφθόγκου ει (π.χ. *εκκλεσία* αντι του *εκκλησία*, *μεδενός* αντί του *μηδενός*, *τῶν νεῶν* αντί *τῶν νεῶν*, *έσφέρεν* αντί *έσφέρειν*), το ήτα για την απόδοση της δασείας (*Ηόταν* αντί του *ὅταν*) και ο συνδυασμός χς για την απόδοση του ξει (*Heχσέκοντα* αντί *έξήκοντα*).

Τιμητικό ψήφισμα των Αθηναίων για τον Οινιάδη Παλαισκιάθιο (από την Παλαιά Σκίαθο)

Αθήνα, 408/7 π.Χ. (IG I³ 110)

Πρωτότυπο:

Θ Ε Ο Ι
ΕΔΟΞΕΝΤΗΒΟΛΗΚΑΙΤΩΙΔΗΜ
ΩΙΑΝΤΙΟΧΙΣΕΠΡΥΤΑΝΕΥΕΕΥΚ
ΛΕΙΔΗΣΕΓΡΑΜΜΑΤΕΥΕΙΕΡΟΚΛ
ΗΣΕΠΕΣΤΑΤΕΕΥΚΤΗΜΩΝΗΡΧΕ
ΔΙΕΙΤΡΕΦΗΣΕΙΠΕΕΠΕΙΔΗΑΝΗ
ΡΕΣΤΙΑΓΑΘΟΣΟΙΝΙΑΔΗΣΟΠΑΛ
ΑΙΣΚΙΑΘΙΟΣΠΕΡΙΤΗΝΠΟΛΙΝΤ
ΗΝΑΘΗΝΑΙΩΝΚΑΙΠΡΟΘΥΜΟΣΠΟ
ΙΕΝΟΤΙΔΥΝΑΤΑΙΑΓΑΘΟΝΚΑΙΕ
ΥΠΟΙΕΙΤΟΝΑΦΙΚΝΟΜΕΝΟΝΑΘΗ
ΝΑΙΩΝΕΣΚΙΑΘΟΝΕΠΑΙΝΕΣΑΙΤ
ΕΑΥΤΩΙΚΑΙΑΝΑΓΡΑΨΑΙΑΥΤΟΝ
ΠΡΟΞΕΝΟΝΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΑΘΗ
ΝΑΙΩΝΚΑΙΤΟΣΕΚΓΟΝΟΣΑΥΤΟΚ
ΑΙΟΠΩΣΑΝΜΗΑΔΙΚΗΤΑΙΕΠΙΜΕ
ΛΕΣΘΑΙΤΗΝΤΕΒΟΛΗΝΤΗΝΑΕΙΒ
ΟΛΕΥΟΥΣΑΝΚΑΙΤΟΥΣΣΤΡΑΤΗΓ
ΟΥΣΚΑΙΤΟΝΑΡΧΟΝΤΑΤΟΝΕΝΣΚΙ
ΑΘΩΙΟΣΑΝΗΙΕΚΑΣΤΟΤΕΤΟΔΕΨ
ΗΦΙΣΜΑΤΟΔΕΑΝΑΓΡΑΨΑΙΤΟΝΓ
ΡΑΜΜΑΤΕΑΤΗΣΒΟΛΗΣΕΝΣΤΗΛΗ
ΙΛΙΘΙΝΗΚΑΙΚΑΤΑΘΕΝΑΙΕΜΠ
ΟΛΕΙΚΑΛΕΣΑΙΔΕΑΥΤΟΝΚΑΙΕΠ
ΙΞΕΝΙΑΕΙΣΤΟΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝΕΣΑ
ΥΡΙΟΝ ΑΝΤΙΧΑΡΗΣΕΙΠΕΤΑΜΕ
ΝΑΛΛΑΚΑΘΑΠΕΡΤΗΒΟΛΗΙΕΣΔ
[ΕΤ]ΗΓΓΝΩΜΗΝΜΕΤΑΓΡΑΨΑΙΑΝΤ
[ΙΤΟΥΣ]ΚΙΑΘΙΟΥΟΠΩΣΑΝΗΓΕΓΡΑ
[ΜΜΕΝΟ]ΝΟΙΝΙΑΔΗΝΤΟΝΠΑΛΑΙΣ
[ΚΙΑΘΙΟΝ]

Μεταγραφή στο Ευκλείδιο:

Θ Ε Ο Ι
ΕΔΟΞΕΝΤΗΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΙΔΗΜ
ΩΙΑΝΤΙΟΧΙΣΕΠΡΥΤΑΝΕΥΕΕΥΚ
ΛΕΙΔΗΣΕΓΡΑΜΜΑΤΕΥΕΙΕΡΟΚΛ
ΗΣΕΠΕΣΤΑΤΕΙΕΥΚΤΗΜΩΝΗΡΧΕ
ΔΙΕΙΤΡΕΦΗΣΕΙΠΕΕΠΕΙΔΗΑΝΗ
ΡΕΣΤΙΑΓΑΘΟΣΟΙΝΙΑΔΗΣΟΠΑΛ
ΑΙΣΚΙΑΘΙΟΣΠΕΡΙΤΗΝΠΟΛΙΝΤ
ΗΝΑΘΗΝΑΙΩΝΚΑΙΠΡΟΘΥΜΟΣΠΟ
ΙΕΝΟΤΙΔΥΝΑΤΑΙΑΓΑΘΟΝΚΑΙΕ
ΥΠΟΙΕΙΤΟΝΑΦΙΚΝΟΥΜΕΝΟΝΑΘΗ
ΝΑΙΩΝΕΙΣΚΙΑΘΟΝΕΠΑΙΝΕΣΑΙΤ
ΕΑΥΤΩΙΚΑΙΑΝΑΓΡΑΨΑΙΑΥΤΟΝ
ΠΡΟΞΕΝΟΝΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΗΝΑΘΗ
ΝΑΙΩΝΚΑΙΤΟΥΣΕΚΓΟΝΟΥΣΑΥΤΟΥΚ
ΑΙΟΠΩΣΑΝΜΗΑΔΙΚΗΤΑΙΕΠΙΜΕ
ΛΕΣΘΑΙΤΗΝΤΕΒΟΥΛΗΝΤΗΝΑΕΙΒ
ΟΥΛΕΥΟΥΣΑΝΚΑΙΤΟΥΣΣΤΡΑΤΗΓ
ΟΥΣΚΑΙΤΟΝΑΡΧΟΝΤΑΤΟΝΕΝΣΚΙ
ΑΘΩΙΟΣΑΝΗΙΕΚΑΣΤΟΤΕΤΟΔΕΨ
ΗΦΙΣΜΑΤΟΔΕΑΝΑΓΡΑΨΑΙΤΟΝΓ
ΡΑΜΜΑΤΕΑΤΗΣΒΟΥΛΗΣΕΝΣΤΗΛΗ
ΙΛΙΘΙΝΗΚΑΙΚΑΤΑΘΕΙΝΑΙΕΜΠ
ΟΛΕΙΚΑΛΕΣΑΙΔΕΑΥΤΟΝΚΑΙΕΠ
ΙΞΕΝΙΑΕΙΣΤΟΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝΕΣΑ
ΥΡΙΟΝ ΑΝΤΙΧΑΡΗΣΕΙΠΕΤΑΜΕ
ΝΑΛΛΑΚΑΘΑΠΕΡΤΗΒΟΥΛΗΙΕΣΔ
[ΕΤ]ΗΓΓΝΩΜΗΝΜΕΤΑΓΡΑΨΑΙΑΝΤ
[ΙΤΟΥΣ]ΚΙΑΘΙΟΥΟΠΩΣΑΝΗΓΕΓΡΑ
[ΜΜΕΝΟ]ΝΟΙΝΙΑΔΗΝΤΟΝΠΑΛΑΙΣ
[ΚΙΑΘΙΟΝ]

Μεταγραφή στη μικρογράμμη:

Θεοί·
ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ· Ἀντιοχίς ἐπρυτάνευε, Εὐκ-
λείδης ἐγραμμάτευε, Ἱεροκλ-
ῆς ἐπεσάτει, Εὐκτῆμων ἥρχε
Διειτρέφης εἶπε· ἐπειδὴ ἀνή-
ρ ἐστὶ ἀγαθὸς Οἰνιάδης ὁ Παλ-
αισκιάθιος περὶ τὴν πόλιν τ-
ὴν Ἀθηναίων καὶ πρόθυμος πο-
ιεῖν ὅ,τι δύναται ἀγαθόν, καὶ ε-
ὖ ποιεῖ τὸν ἀφικνούμενον Ἀθη-
ναίων εἰς Σκίαθον, ἐπαινέσαι τ-
ε αὐτῷ καὶ ἀναγράψαι αὐτὸν
πρόξενον καὶ εὐεργέτην Ἀθη-
ναίων καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ, κ-
αὶ ὅπως ἂν μὴ ἀδικῇται ἐπιμε-
λέσθαι τήν τε βουλὴν τὴν αἰεὶ β-
ουλεύουσαν καὶ τοὺς στρατηγ-
οὺς καὶ τὸν ἄρχοντα τὸν ἐν Σκι-
άθῳ ὃς ἂν ᾗ ἐκάστοτε· τὸ δὲ ψ-
ήφισμα τότε ἀναγράψαι τὸν γ-
ραμματέα τῆς βουλῆς ἐν στήλῃ
λίθινῃ καὶ καταθεῖναι ἐμ π-
όλει· καλέσαι δὲ αὐτὸν καὶ ἐπ-
ὶ ξένια εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐς α-
ὔριον. Ἀντιχάρης εἶπε· τὰ μὲ-
ν ἄλλα καθάπερ τῇ βουλῇ, ἐς δ-
[ἐ τ]ὴν γνώμην μεταγράψαι ἀντ-
[ὶ τοῦ Σ]κιαθίου, ὅπως ἂν ᾗ γεγρα-
[μμένο]ν, Οἰνιάδην τὸν Παλαισ-
[κιάθιον].

Μετάφραση:

Θεοί·
Ἡ βουλή καὶ ὁ δήμος αποφάσισαν·
Ἡ Ἀντιοχίς (φυλὴ) εἶχε τὴν πρυτανεία, ὁ
Ευκλείδης ἦταν γραμματέας, ὁ Ἱεροκλῆς
επιστάτης, ὁ Εὐκτῆμων ἐπώνυμος ἀρχων.
Ὁ Διειτρέφης πρότεινε· ἐπειδὴ διάκειται
ευνοϊκῶς ὁ Οἰνιάδης ὁ Παλαι-
σκιάθιος πρὸς τὴν πόλιν τῶν
Αθηναίων καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ
κάνει ὅ,τι καλὸ μπορεῖ (γι' αὐτήν)
καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸν κάθε Αθηναῖο
που φθάνει στὴ Σκίαθο, νὰ ἐπαινεθεῖ
καὶ νὰ ἀναγραφεῖ ὡς
πρόξενος καὶ εὐεργέτης τῶν Αθη-
ναίων, καὶ αὐτός, καὶ οἱ ἀπόγονοί του·
καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀδικεῖται, νὰ φροντί-
ζουν καὶ ἡ ἐκάστοτε βουλή
καὶ οἱ στρατηγοὶ
καὶ ὁποῖος ὀρίζεται ἀρχων
στὴ Σκίαθο· καὶ αὐτό το
ψήφισμα νὰ το ἀναγράψει ὁ
γραμματέας τῆς βουλῆς σὲ στήλῃ
λίθινῃ καὶ νὰ στήσῃ τὴ στήλῃ στὴν
ἀκρόπολιν· νὰ τὸν καλέσουν ἀκόμα σὲ
γεύμα φιλοξενίας στὸ πρυτανεῖο τὴν
επόμενη μέρα. Ὁ Ἀντιχάρης πρότεινε· Τὰ
ἄλλα νὰ γίνουν ὅπως αποφάσισε ἡ
βουλή, ἀλλὰ νὰ διορθωθεῖ ἡ ἀπόφαση,
ὥστε ἀντὶ Σκιάθιον, νὰ γραφεῖ
τελικά Οἰνιάδην τὸν Παλαι-
σκιάθιον.

Πρόκειται για άριστο δείγμα αττικού ψηφίσματος, δηλαδή επίσημης απόφασης της πόλης, που χρονολογείται στα τέλη του 5ου αι. π.Χ. Η στήλη σώζεται σχεδόν ολόκληρη, συγκολλημένη από θραύσματα. Το κείμενο είναι γραμμένο σε 30 στίχους και, σύμφωνα με αυτό, η βουλή και ο δήμος των Αθηναίων αποφασίζουν να επαινέσουν τον Οινιάδη από την Παλαιά Σκίαθο και να τον ονομάσουν πρόξενο και ευεργέτη των Αθηναίων. Η τιμή αυτή γίνεται σε αντάλλαγμα των φιλικών του αισθημάτων και των καλών του υπηρεσιών προς την πόλη τους. Η Σκιάθος είχε ένα καλό φυσικό λιμάνι, όπου στάθμευαν τα αθηναϊκά πλοία κατά τα ταξίδια τους προς βορρά. Η παρουσία επομένως εκεί ενός προξένου που θα εξυπηρετούσε τους διερχομένους και θα υπεράσπιζε τα αθηναϊκά συμφέροντα ήταν ιδιαίτερα σημαντική.

Είναι αξιοσημείωτο, ότι στο τέλος του κειμένου υπάρχει και ένα δείγμα τροποποίησης της απόφασης, μια «τροπολογία» όπως θα λέγαμε σήμερα. Η επιγραφή αποτελεί έξοχο δείγμα της στοιχειδόν χάραξης, στην οποία υπάρχει απόλυτη στοίχιση και ίσες αποστάσεις μεταξύ των γραμμάτων κάθε στίχου αλλά και μεταξύ των ίδιων των στίχων.

Το ψήφισμα έχει γραφεί το 408/407 π.Χ., λίγα χρόνια πριν από την επίσημη εισαγωγή του ευκλειδείου αλφαβήτου στην Αθήνα (404/402 π.Χ.). Στοιχεία από το προεुकλειδειο αττικό αλφάβητο στην επιγραφή είναι το μακρό ο αντί της διφθόγγου ου (π.χ. *βολή* αντι *βουλή*) και το μακρό ε αντί της διφθόγγου ει (*καταυῖναι* αντί *καταθειῖναι*).

Αξιοσημείωτη η φωνητική απόδοση της φράσης ἐς Σκίαθον με ένα σίγμα, δηλαδή ἐσκίαθον.

Ενεπίγραφή στήλη με αντίγραφο του «Ψηφίσματος του Θεμιστοκλέους»

Τροιζήνα, 3^{ος} αι. π.Χ. (SEG 22:274, EM13330)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ:	Μεταγραφή στη μικρογράμματα:	Μετάφραση:
[ΘΕΟΙ] ΕΔΟΞ[ΕΝ]ΤΗΙΒΟΥΛΗΚΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙ ΘΕΜΙΣ[ΤΟΚΛ]ΗΣΝΕΟΚΛΕΟΥΣΦΡΕΑΡΡΙΟΣΕΙΠΕΝ ΤΗ[Μ]ΜΕΝΠΟ[ΛΙΝΠΑΡ]ΑΚΑΤ[ΑΘΕ]ΣΘΑΙΤΗΙΑΘΗΝΑΙΤΗΙΑΘΗΝΩ- Μ[ΜΕΔΕΟ]Υ[ΣΗ]Κ[ΑΙΤΟΙΣΑΛΛ]ΟΙΣΙΣΘΕΟΙΣΑΠΑΞΙΝΦΥΛΑΤΤΕΙ- ΝΚΑ[Ι]ΑΜ[ΥΝΕΙΝΤΟΜΒΑ]ΡΒΑΡ[Ο]ΝΥΠΕΡΤΗΣΧΩΡΑΣΑΘΗΝΑΙΟΥ- [ΣΔΑΠ]Α[ΝΤΑΣΚΑΙΟΥΣΞΕΝΟ]ΥΣΤΟΥΣΟΙΚΟΥΝΤΑΣΑΘΗΝΗΣΙ [ΤΑΤΕΚ]Ν[ΑΚΑΙΤΑΣΓΥΝΑΙΚ]ΑΣΕ[ΙΣ]ΤΡΟΙΖΗΝΑΚΑΤΑΘΕΣΘΑΙ Τ[.....20.....]ΤΟΥΑΡΧΗΓΕΤΟΥΤΗΣΧΩΡΑΣΤ- [ΟΥΣΔΕΠΡΕΣΒΥΤΑΣΚΑΙΤΑ]ΚΤΗΜΑΤΑΕΙΣΑΛΑΜΙΝΑΚΑΤΑΘ- Ε[Σ]Θ[ΑΙΤΟΥΣΔΕΤΑΜΙΑΣΚΑΙΤ]ΑΣΙΕΡΕΑΣΕΝΤΗΙΑΚΡΟΠΟΛΕ- [ΙΜΕΝΕΙΝΦΥΛΑΤΤΟΝΤΑΣΤΑΤΩ]ΝΘΕΩΩΝΤΟΥΣΔΕΑΛΛΟΥΣΑΘΗ- [ΝΑΙΟΥΣΑΠΑΝΤΑΣΚΑΙΟΥΣΞΕ]ΝΟΥΣΤΟΥΣΗΒΩΝΤΑΣΕΙΣΒΑΙ- ΝΕΙΝΕ[ΙΣΤΑΣΕΤΟΙΜΑΣΘ]Ε[Ι]Σ[Α]ΣΔΙΑΚΟΣΙΑΣΝΑΥΣΚΑΙΑΜΥ- ΝΕΣ[ΘΑΙ]Τ[ΟΜΒΑΡΒΑΡΟΝΥΠΕΡΤΗ]ΣΣΑΛΕΥΘΕΡΙΑΣΤΗΣΤΕΕΑΥ- ΤΩΝ[ΚΑΙΤΩΝΑΛΛΩΝΕΛΛΗΝΩΝ]ΜΕΤΑΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝΚΑΙΟ- ΡΙΝ[ΘΙΩΝΚΑΙΑΙΓΙΝΗΤΩΝ]ΚΑΙΤΩΝΑΛΛΩΝΤΩΜΒΟΥΛΟΜΕΝΩ- [Ν]ΚΟΙΝΩ[ΝΗΣΕΙΝΤΟΥΚΙΝΔΥΝΟ]ΥΚΑΤΑΣΤΗΣΔΙΕΚΑΙΤΡΙΗ- [Ρ]Α[ΡΧΟΥΣΔΙΑΚΟΣΙΟΥΣΝΑΕΠΙ]ΤΗΝΝΑΥΝΕΚΑΣΤΗΝΤΟΥΣ[Σ]- ΤΡΑΤΗ[Γ]ΟΥ[ΣΑΡΧΟΜΕΝΟΥΣΤ]ΗΙΑΥΡΙΟΝΗΜΕΡΑΙΕΚΤΩΝ[Κ]Ε]- ΤΗΜΕΝ[Ω]ΝΓ[ΗΝ]Τ[Η]Κ[ΑΙ]ΟΙΚΙ]ΑΝΑΘ[Η]ΝΗΣΚΑΙΟΙΣΑΜΠΑΙΔ[ΕΣ] ΩΣΙΓΓΝΗ[ΣΙΟΙΜΗΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ]ΥΣΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΩΝΚΑ[Ι]Ε]- ΠΙΚΑ[ΗΡΩΣΙΑΥΤ]ΟΙΣ[Τ]ΑΣΝΑΥΣ ΨΝ ΚΑΤΑΛΞΕΔΙΑΕΚΑΙΕΠ[Ι]- ΒΑΤΑΣ[Δ]ΕΚΑ[ΕΦΕΚΑΣΤΗ]ΝΝΑΥΝΕΚΤΩΝΥΠΕΡΕΙΚΟΣΙΝΕΤΗ[Γ]- ΕΓΟΝΟΤΩ[ΝΜΕΧΡΙΤΡΙΑ]ΚΟΝΤΑΕΤΩΝΚΑΙΟΞΟΤΑΣΤΕΤΤΑΡ- ΑΣΔΙΑ[ΚΛΗΡΩΣΔΙΕΚ]ΑΙ[Τ]ΑΣΥΠΗΡΕΣΙΑΣΕΠΙΤΑΣΝΑΥΣΟΤ- ΑΜΠΕΡΚ[ΑΙΤΟΥΣΤΡΙΗΡΑΡ]ΧΟΥΣΕΠΙΚΛΗΡΩΣΙΝΑΝΑΓΡΑΨΑ- ΙΔΕΚΑ[ΙΤΟΥΣΑΛΛΟΥΣ[ΝΑΥΤΑΣ?]ΚΑΤΑ]ΝΑΥΝΤΟΥΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣΕΙΣΛ- ΕΥΚΩ[ΜΑΤΑΤΟΥΣΜΕΝΑ]ΘΗΝΑΙΟΥΣΕΚΤΩΝΑΗΣΙΑΡΧΙΚΩΝΓΡ- ΑΜΜΑΤΕΙ[ΩΝΤΟΥΣ]ΔΕΞ[ΕΝ]ΟΥΣΕΚΤΩΝΑΠΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝΠΑ- [Ρ]ΑΤΩ[ΠΟΛΕ]Μ[ΑΡΧ]Ω[Ι]ΑΝΑΓΡΑΦΕΙΝΔΕΝΕΜΟΝΟΤΑΣΚΑΤΑΤΑΞ- ΕΙ[ΣΕ]ΙΣΔΙΑΚΟΣΙΑ[Σ]Α[Ν]ΑΕΚΑΤΟΝΑΡΙΘΜΟΝΚΑΙΕΠΙΓΡΑΨΑ- ΙΤΗ[ΤΑΞ]ΕΙΕΚΑΣΤΗΤΗΣΤΡΙΗΡΟΥΣΤΟΥΝΟΜΑΚΑΙΟΥΤΡΙ- ΗΡΑΡΧΟΥΚΑΙΤΗΣΥΠΗΡΕ[ΣΙ]ΑΣΟΠΙΣΩΑΝΕΙΔΩΣΙΝΕΙΣΟΠΟΙ- ΑΝΤΡΙΗΡΗΕ[Μ]ΒΗΣΕΤΑΙΗ[Τ]ΑΞΙΣΕ[Κ]ΑΣΤΗΠΕΙΔΑΝΔΕΝΕΜΗ- ΘΩΣΙΝΑΠΑ[Σ]ΑΙΑΙΤΑΞΕΙΣΚΑΙΕΠΙΚΛΗΡΩΘΩΣΙΤΑΙΣΤΡΙΗ- ΡΕΣΙΠΛΗΡΟΥΝΑ[Π]ΑΣΑΣΤΑΣΔΙΑΚΟΣΙΑΣΝΑΥΣΤΗΜΒΟΥΛΗΝ ΚΑΙΤ[Ω]ΥΣΤΡΑΤΗΓΟΥ[ΣΤΟΥΣΤΡΑΤΗΓΟΥΣ]ΟΥ[Σ]ΑΝΤΑΣΑΡΕΣΤΗΡΙΟΝΩΙΔΙΤΩΙ ΠΑΓΚΡΑΤΕΙΚΑΙΤΗΙΑΘΗΝΑΙ[ΚΑΙ]([?])ΤΗΙΝΙΚΗΚΑΙΤΩΠΟΣΕΙ- ΔΩΝΙΤΩΙΑΣΦΑ[Λ]ΕΙΩΙ ΨΝ ΕΠΕΙΔΑΝΔΕΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙΩΣΙΝ ΑΙΝΗΣΤΑ[Ι]ΣΜΕΝΕΚΑΤΟΝΑΥΤΩΝΒΟΗΘΕΙΝΕΠΙΤΟΑΡΤΕΜΙΣ- [Ι]ΩΝΤΟΕΥΒΟΪΚΟΝΤΑΙΣΔΕΕΚΑΤΟΝΑΥΤΩΝΠΕΡΙΤΗΝΣΑΛΑΜ- ΙΝΑΚΑΙΤΗΝΑΛΛΗΝΑΤΤΙΚΗΝΝΑΥΛΟΧΕΙΝΚΑΙΦΥΛΑΤΤΕΙΝ ΤΗΝΧΩΡΑΝΟΠΩΣΔΑΝΚΑΙΟΜΟΝΟΟΥΝΤΕΣΑΠΑΝΤΕΣΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΜΥΝΩΝΤΑΙΤΟΜΒΑΡΒΑΡΟΝΤΟΥΣΜΕΝΜΕΘΕΣΤΗΚΟΤΑΣΤΑ[Δ]- [ΕΚΑ]ΕΤΗΑΠΙΕΝΑΙΕΙΣΣΑΛΑΜΙΝΑΚΑΙΜΕΝΕΙΝΑΥΤΟΥΣ[ΚΕ]- [ΙΕΩΣΑΝΤΙΤΩΙΔΗΜ]ΩΙΔΟΞΗΠΙΕΡΙΑΥΤΩΝΤΟΥΣΔΕ[ΑΤΙΜΟΥ]- [Σ-----]RELQUIAEINCERTAE-----	[θεοί]. ἔδοξ[εν] τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ· Θεμισ[τοκλ]ῆς Νεοκλέους Φρεάρριος εἶπεν· τῇ[μ] μὲν πόλιν παρ[ακατ]αθέσθαι τῇ Ἀθηνᾶ τῇ Ἀθηνῶ- μ [μεδεο]ύσῃ· κ[αὶ] τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἅπασιν φυλάττει- ν κα[ὶ] ἀμύνειν τὸμ βά[ρβαρ]οῖν ὑπὲρ τῆς χώρας· Ἀθηναίου- [ς δ’] ἄπ[α]ντας καὶ τοὺς ξένου]ς τοὺς οἰκοῦντας Ἀθῆνῃσι [τὰ τέκ]ν[α καὶ τὰς γυναικ]ας εἰ[ς] Τροιζῆνα καταθέσθαι τ[.....20.....] τοῦ ἀρχηγέτου τῆς χώρας· τ- [οὺς δὲ] πρεσβύτας καὶ τὰ] κτήματα εἰς Σαλαμῖνα καταθ- έ[σθ]αι· τοὺς δὲ ταμίαις καὶ τ[ῶν] ἱερέας ἐν τῇ ἀκροπόλε- [ι μένειν] φυλάττοντας τὰ τῶν θεῶν· τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθη- [ναίους] ἅπαντας καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἠβώνας εἰσβαί- νειν εἰς τὰς ἐτοίμασθ]ε[ῖ]σ[α]ς διακοσίας ναῦς καὶ ἀμύ- νεσ[θαι] τ[ὸμ] βάρβαρον ὑπὲρ τῆ]ς ἐλευθερίας τῆς τε ἑαυ- τῶν [καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων] μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Κο- ριν[θίων καὶ Αἰγινήτων] καὶ τῶν ἄλλων τῶμ βουλομένων- [ν] κοινω[νῆσαι] τοῦ κινδύνου· καταστήσαι δὲ καὶ τριη- [ρ]ά[ρχους] διακοσίους ἕνα ἐπ[ὶ] τὴν ναῦν ἐκάστην τοὺς [σ]- τρατη[γ]οὺς ἀρχομένους τ[ῇ] αὐρίον ἡμέραι ἐκ τῶν κ[εκ]- τημέν[ων] γ[ί]ν[η]ν τ[ε] καὶ οἰκίαι Ἀθ[η]νῆσι καὶ οἷς ἂμ παῖδ[ες] ὥσι γνῆ[σοι] μὴ πρεσβυτέρου]ς πεντήκοντα ἐτῶν κα[ὶ] ἑ]- πικλ[ηρῶσαι] αὐτ[οῖς] [τ]ῶν ναῦς· νν καταλέξει δὲ καὶ ἐπ[ὶ]- βάτας [δ]έκα [ἐφ’] ἐκάστη]ν ναῦν ἐκ τῶν ὑπὲρ εἰκοσιν ἔτη [γ]- εγονότ[ων] μέχρι τριά]κοντα ἐτῶν καὶ τοσότας τέτταρ- ας· δια[κλ]ηρῶσαι δὲ κ[αὶ] [τ]ῶς ὑπηρεσίας ἐπὶ τὰς ναῦς ὅτ- αμπερ κ[αὶ] τοὺς τριηρά[ρχους] ἐπικληρῶσιν· ἀναγράψα- ι δὲ κα[ὶ] τοὺς ἄλλους {ναύτας;} κατὰ] ναῦν τοὺς στρατηγούς εἰς λ- ευκώ[ματα, τοὺς μὲν Ἀ]θηναίους ἐκ τῶν ληξιαρχικῶν γρ- αμματεί[ων, τοὺς] δὲ ξ[έν]ους ἐκ τῶν ἀπογεγραμμένων πα- [ρ]ὰ τῷ [πολε]μ[ι]άρχῳ· ἀναγράψειν δὲ νέμοντας κατὰ τάξ- ε[ις] εἰς διακοσίας[ς] ἀ[ν]ὰ ἑκατὸν ἀριθμὸν καὶ ἐπιγράψα- ι τῇ [τάξ]ει ἐκάστη τῆς τριήρους τοῦνομα καὶ τοῦ τρι- ηράρχου καὶ τῆς ὑπηρε[σί]ας, ὅπως ἂν εἰδῶσιν εἰς ὁποί- αν τριήρη ἐ[μ]βήσεται ἢ [τ]ῶν ἐξ[ε]κ[α]στή· ἐπειδὴν δὲ νεμη- θῶσιν ἅπα[σ]αι αἱ τάξεις καὶ ἐπικληρωθῶσι ταῖς τριή- ρεσι, πληροῦν ἀ[π]τάσας τὰς διακοσίας ναῦς τῇμ βουλῇ καὶ τ[ο]ῦς στρατηγού[ς] (τοὺς στρατηγούς) θύ[σαντας] ἀρεστήριον τῷ Διὶ τῷ Παγκρατεῖ καὶ τῇ Ἀθηνᾶ [καὶ]([?]) τῇ Νίκῃ καὶ τῷ Ποσει- δῶνι τῷ Ἀσφα[λ]εΐῳ· νν ἐπειδὴν δὲ πεπληρωμένα ὦσιν αἱ νῆες, τα[ῖς] μὲν ἑκατὸν αὐτῶν βοηθεῖν ἐπὶ τῷ Ἀρτεμίσ- [ι]ον τὸ Εὐβοϊκόν, ταῖς δὲ ἑκατὸν αὐτῶν περὶ τὴν Σαλαμ- ῖνα καὶ τὴν ἄλλην Ἀττικὴν ναυλοχεῖν καὶ φυλάττειν τὴν χώραν· ὅπως δ’ ἂν καὶ ὁμόνοοῦντες ἅπαντες Ἀθηναῖοι ἀμύνωνται τὸμ βάρβαρον, τοὺς μὲν μεθεστηκότας τὰ [δ]- [έκα] ἔτη ἀπιέναι εἰς Σαλαμῖνα καὶ μένειν αὐτούς [έ]κε[·] [ἢ ἕως ἂν τι τῷ δήμῳ] δόξη περὶ αὐτῶν· τοὺς δὲ [ἀτίμους]- [ς -----] reliquiae incertae -----	[Θεοί]. Απόφαση της βουλῆς καὶ τοῦ δήμου· Ο Θεμιστοκλῆς, γιος τοῦ Νεοκλέους ἀπὸ τοῦ δήμο τῶν Φρεαρρίων πρότεινε· Τὴν μεν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν να ἐμπιστευθοῦν στὴν προστατιδὰ τῆς Ἀθηνᾶ κ[αὶ] τοὺς ἄλλους θεοὺς ὅλους γιὰ νὰ προφυλάσσουν καὶ νὰ υπεραμύνονται τὴν περιοχὴ· Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξένοι ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀθῆνα νὰ στείλουν τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναικες τοὺς στὴν Τροιζῆνα [.....]τοῦ ἀρχηγέτη τῆς περιοχῆς· τοὺς δε πρεσβύτερους καὶ τὰ κινητὰ πράγματα νὰ τὰ στείλουν στὴ Σαλαμῖνα· οἱ δε ταμίαις καὶ ἱέρειες νὰ μέινουν στὴν Ἀκρόπολη γιὰ νὰ φυλάσσουν τὰ ιερὰ ἀντικείμενα τῶν θεῶν· ὅλοι οἱ δε ἄλλοι Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξένοι ποὺ εἶναι σὲ στρατεύσιμη ἡλικία νὰ ἀνεβούν στὶς 200 ἑτοίμες τριήρεις καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τον βάρβαρο, πολεμίωντας γιὰ τὴν προσωπικὴ τους ἐλευθερία ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, μαζὶ με τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Αἰγινήτες καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ επιθυμοῦν νὰ μοιραστοῦν τον κίνδυνο· νὰ οριστοῦν δε καὶ διακόσιοι τριήραρχοι, ἕνας σὲ κάθε τριήρη, καὶ στρατηγοί, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα, ποὺ θα ἐπιλεγοῦν μεταξύ αὐτῶν ποὺ κατέχουν γῆ καὶ οἰκία στὴν Ἀθῆνα, καὶ τῶν νόμιμων τέκνων, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν, ὅλοι ὅχι μεγαλύτεροι τῶν 50 ἐτῶν, οἱ οποίοι θα διατεθοῦν με κλήρο σὲ κάθε τριήρη· θα διατεθοῦν δε καὶ δέκα πεζοναύτες σὲ κάθε πλοῖο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀνω τῶν 20 ἐτῶν καὶ καὶ μέχρι τριάντα ἐτῶν καὶ τέσσερις τοξότες· νὰ κληρωθοῦν καὶ τὰ πληρώματα στα πλοῖα ὅταν κληρωθοῦν οἱ τριήραρχοι· νὰ καταγράψουν ἀκόμα οἱ οἱ στρατηγοὶ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ μέλη τοῦ πληρώματος κάθε πλοίου σὲ καταλόγους, τοὺς μεν Ἀθηναίους με βάση τὰ ληξιαρχικὰ ἀρχεῖα τοὺς δε ξένους με βάση τὴν ἀπογραφὴ τους στον πολέμαρχο· καὶ νὰ γράφοῦν ὅλα τὰ ονόματα μοιρασμένα σὲ διακόσια πληρώματα σὲ δύο ομάδες τῶν ἐκατὸν ἀτόμων καὶ νὰ ἀναγρά- φεται γιὰ κάθε πλήρωμα τὸ ὄνομα τῆς τριήρους καὶ τοῦ τριη- ράρχου καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ πληρώματος, ὥστε νὰ ξέρει ὁ καθένας σὲ ποια τριήρη πρέπει νὰ ἐπιβαστεῖ· ἀφοῦ γίνει ἡ κατανομή ὁλῶν τῶν πληρωμάτων καὶ ἡ διάθεσή τους με κλήρο στὶς τριήρεις, πρέπει νὰ προχωρήσουν στὴν ἐπὶ ἀνδρωση τῶν πλοίων ἡ Βουλὴ καὶ οἱ στρατηγοί, προσφέροντας ευχαριστήρια θυσία στον Δία τὸν Παγκρατέα καὶ στὴν Ἀθηνᾶ καὶ στὴ Νίκη καὶ στον Ποσειδῶνα τὸν Ἀσφάλειο· Ὅταν ολοκληρωθεῖ ἡ ἐπὶ ἀνδρωση τῶν πλοίων, τὰ μεν ἐκατὸ ἀπὸ αὐτὰ θα ἀντιμετωπίσουν τον ἐχθρό στο Ἀρτεμίσιο τῆς Εὐβοίας, τὰ δε ἄλλα ἐκατὸ θα πλέουν γύρω ἀπὸ τὴ Σαλαμῖνα καὶ τὴν Ἀττικὴ, φυλάσσοντας τὴν περιοχὴ· γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν με ομόνοια ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι τον βάρβαρο, οἱ μεν ἐξορισμένοι γιὰ δέκα χρόνια θα σταλοῦν στὴ Σαλαμῖνα καὶ θα μέινουν ἐκεῖ μέχρι ὁ Δῆμος νὰ αποφασίσει γιὰ τὸ μέλλον τους· οἱ δε στερούμενοι τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων - - - - -

Η επιγραφή συνδέεται με τον στρατηγό Θεμιστοκλή και τις μεγάλες στιγμές που έζησαν οι Έλληνες πριν και κατά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας το 480 π.Χ.

Περιμένοντας την εισβολή των Περσών και ερμηνεύοντας σωστά τους χρησμούς, που προέβλεπαν ότι οι Αθηναίοι θα σωθούν από τα «ξύλινα τείχη», δηλαδή τα πολεμικά πλοία, ο Θεμιστοκλής εισηγήθηκε και η βουλή και ο δήμος αποφάσισαν την εκκένωση της πόλεως, την οποία εμπιστεύτηκαν στην προστάτιδά της Αθηνά και στους άλλους θεούς της.

Τα γυναικόπαιδα θα μεταφέρονταν στην Τροιζήνα, οι γέροι και τα κινητά πράγματα στη Σαλαμίνα, ενώ στην Ακρόπολη θα έμεναν οι ταμίες και οι ιέρειες των θεών. Όλοι οι άνδρες στρατεύσιμης ηλικίας, οι Αθηναίοι αλλά και οι ξένοι που κατοικούσαν στην Αθήνα, θα έπρεπε να επιβιβαστούν με προκαθορισμένη τάξη στις 200 τριήρεις που είχαν ετοιμαστεί. Θα έπρεπε να εκλεγούν ισάριθμοι τριήραρχοι και να αναλάβουν τα πλοία με κλήρο.

Προβλέπεται στενή συνεργασία με τις άλλες ελληνικές ναυτικές δυνάμεις, που ήθελαν να μετάσχουν στον πόλεμο κατά των βαρβάρων.

Μετά τις νόμιμες θυσίες, θα έπρεπε οι 100 τριήρεις να πλεύσουν για να φυλάξουν το στενό του Αρτεμισίου της Ευβοίας και οι άλλες 100 να ναυλοχούν γύρω από την Αττική και τη Σαλαμίνα.

Λόγω της κρισιμότητας της κατάστασης, θα επέστρεφαν ακόμα και οι πολιτικοί εξόριστοι και θα έπαιρναν πιθανότατα μέρος στον αγώνα, μαζί με όσους είχαν στερηθεί τα πολιτικά τους δικαιώματα.

Το ψήφισμα βρέθηκε στην Τροιζήνα, γενέτειρα του κατ' εξοχής ήρωα της Αθήνας, του Θησέα, τον τόπο όπου μεταφέρθηκαν τα γυναικόπαιδα. Η μορφή των γραμμάτων – ιδιαίτερα χαρακτηριστικά το τετρασκελές σίγμα με λοξές ακόμα τις τέσσερις κεραίες, το ανοικτό ωμέγα και οι διακριτικοί *ακρεμόνες*, δηλαδή οι τονισμένες άκρες των κεραιών των γραμμάτων – χρονολογεί την επιγραφή στον 3^ο π.Χ. αιώνα. Είναι επομένως αντίγραφο του πρωτοτύπου του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Όποιος κι αν είναι πάντως ο σκοπός της αντιγραφής, ή της σύνταξης ενός «αντιγράφου» με βάση τη γνωστή πλέον σχετική ιστορία, η επιγραφή παραμένει πολύ σημαντική, επειδή επιβεβαιώνει ότι έτσι διεξήχθησαν τα γεγονότα.

Αττική στήλη με νόμο κατά της τυραννίδας

Αρχαία Αγορά της Αθήνας, 337/336 π.Χ. (IG II² 4488)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

ΕΠΙΦΡΥΝΙΧΟΥΑΡΧΟΝΤΟΣΕΠΙΤΗΣΛΕΩΝΤΙΔΟΣΕΝ
ΑΤΗΣΠΡΥΤΑΝΕΙΑΣΗΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΟΣΑΜΕΙΝΙΟΥ
ΑΧΑΡΝΕΥΣΕΓΡΑΜΜΑΤΕΥΕΝΤΩΝΠΡΟΕΔΡΩΝΕΠΕΨΗ
ΦΙΖΑΝΜΕΝΕΣΤΡΑΤΟΣΑΙΞΩΝΕΥΣΕΥΚΡΑΤΗΣΑΡΙΣΤ
ΟΤΙΜΟΥΠΕΙΡΑΙΕΥΣΕΙΠΕΝΑΓΑΘΗΤΥΧΗΤΟΥΔ
ΗΜΟΥΤΟΥΑΘΗΝΑΙΩΝΔΕΔΟΧΘΑΙΤΟΙΣΝΟΜΟΘΕΤΑΙ
ΣΕΑΝΤΙΣΕΠΑΝΑΣΤΗΤΩΙΔΗΜΩΙΕΠΙΤΥΡΑΝΝΙΔΙ
ΗΤΗΝΤΥΡΑΝΝΙΔΑΣΥΝΚΑΤΑΣΤΗΣΗΗΤΟΝΔΗΜΟΝΤ
ΟΝΑΘΗΝΑΙΩΝΗΤΗΝΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝΗΝΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΚΑΤΑΛΥΣΗΟΣΑΝΤΟΝΤΟΥΤΩΝΤΙΠΟΙΗΣΑΝΤΑΑΠΟ
ΚΤΕΙΝΗΙΟΣΙΟΣΕΣΤΩΜΗΞΕΙΝΑΙΔΕΤΩΝΒΟΥΛΕΥ
ΤΩΝΤΩΝΤΗΣΒΟΥΛΗΣΤΗΣΞΑΡΕΙΟΥΠΑΓΟΥΚΑΤΑΛ
ΕΛΥΜΕΝΟΥΤΟΥΔΗΜΟΥΗΤΗΣΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣΤΗΣΑΘ
ΗΝΗΣΙΝΑΝΙΕΝΑΙΕΙΣΑΡΕΙΟΝΠΑΓΟΝΜΗΔΕΣΥΝΚΑ
ΘΙΖΕΙΝΕΝΤΩΙΣΥΝΕΔΡΙΩΙΜΗΔΕΒΟΥΛΕΥΕΙΝΜΗ
ΔΕΠΕΡΙΕΝΟΣΕΑΝΔΕΤΙΣΤΟΥΔΗΜΟΥΗΤΗΣΔΗΜΟΚΡ
ΑΤΙΑΣΚΑΤΑΛΕΛΥΜΕΝΩΝΤΩΝΑΘΗΝΗΣΙΝΑΝΙΗΤΩ
ΝΒΟΥΛΕΥΤΩΝΤΩΝΕΞΑΡΕΙΟΥΠΑΓΟΥΕΙΣΑΡΕΙΟΝΠ
ΑΓΟΝΗΣΥΝΚΑΘΙΖΗΕΝΤΩΙΣΥΝΕΔΡΙΩΙΗΒΟΛΕΥΗ
ΙΠΕΡΙΤΙΝΟΣΑΤΙΜΟΣΕΣΤΩΚΑΙΑΥΤΟΣΚΑΙΓΕΝΟΣ
ΤΟΕΞΕΚΕΙΝΟΥΚΑΙΗΟΥΣΙΑΔΗΜΟΣΙΑΕΣΤΩΑΥΤΟΥ
ΚΑΙΤΗΣΘΕΟΥΤΟΕΠΙΔΕΚΑΤΟΝΑΝΑΓΡΑΨΑΙΔΕΤΟΝ
ΔΕΤΝΝΟΜΟΝΕΝΣΤΗΛΑΙΣΛΙΘΙΝΑΙΣΔΥΟΙΝΤΟΝΓ
ΡΑΜΜΑΤΕΑΤΗΣΒΟΥΛΗΣΚΑΙΣΤΗΣΑΙΤΗΜΜΕΝΕΠΙΤ
ΗΣΕΙΣΟΔΟΥΤΗΣΕΙΣΑΡΕΙΟΝΠΑΓΟΝΤΗΣΕΙΣΤΟΒΟ
ΛΕΥΤΗΡΙΟΝΕΙΣΙΟΝΤΙΤΗΝΔΕΤΗΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΙΕΙΣΔΕΤΗΝΑΝΑΓΡΑΦΗΝΤΩΝΣΤΗΛΩΝΤΟΝΤΑΜΙΑΝ
ΔΟΥΝΑΙΤΟΥΔΗΜΟΥ:ΔΔ:ΔΡΑΧΜΑΣΕΚΤΩΝΚΑΤΑΨΗ
ΦΙΣΜΑΤΑΑΝΑΛΙΣΚΟΜΕΝΩΝΤΩΙΔΗΜΩΙ

Μεταγραφή στη μικρογράμματα

ἐπὶ Φρυνίχου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Λεωντίδος ἐν-
άτης πρυτανείας, ἧι Χαίρεστρατος Ἀμεινίου
Ἀχαρνεὺς ἐγράμματαυεν· τῶν προέδρων ἐπεψή-
φισεν Μενέστρατος Αἰζωνεύς· Εὐκράτης Ἀρι-
στοτίμου Πειραιεύς εἶπεν· ἀγαθῇ τύχῃ τοῦ δ-
ήμου τοῦ Ἀθηναίων, δεδόχθαι τοῖς νομοθέται-
ς· ἐάν τις ἐπαναστῇ τῷ δήμῳ ἐπὶ τυραννίδι
ἢ τὴν τυραννίδα συνκαταστήσῃ ἢ τὸν δῆμον τ-
ὸν Ἀθηναίων ἢ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησιν
καταλύσῃ, ὅς ἂν τὸν τούτων τι ποιήσαντα ἀπο-
κτείνῃ, ὅσιος ἔστω· μὴ ἐξεῖναι δὲ τῶν βουλευ-
τῶν τῶν τῆς βουλῆς τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου καταλ-
ελυμένου τοῦ δήμου ἢ τῆς δημοκρατίας τῆς Ἀθ-
ήνησιν ἀνιέναι εἰς Ἄρειον πάγον μηδὲ συνκα-
θίζειν ἐν τῷ συνεδρίῳ μηδὲ βουλεύειν μη-
δὲ περὶ ἐνός· ἐάν δέ τις τοῦ δήμου ἢ τῆς δημοκρ-
ατίας καταλελυμένων τῶν Ἀθήνησιν ἀνίῃ τῶ-
ν βουλευτῶν τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου εἰς Ἄρειον π-
άγον ἢ συνκαθίζῃ ἐν τῷ συνεδρίῳ ἢ βολεύῃ-
ι περὶ τινος, ἄτιμος ἔστω καὶ αὐτὸς καὶ γένος
τὸ ἐξ ἐκείνου καὶ ἡ οὐσία δημοσία ἔστω αὐτοῦ
καὶ τῆς θεοῦ τὸ ἐπιδέκατον· ἀναγράψαι δὲ τόν-
δε τὸν νόμον ἐν στήλαις λιθίναις δυοῖν τὸν γ-
ραμματέα τῆς βουλῆς καὶ στήσαι τὴν μὲν ἐπὶ τ-
ῆς εἰσόδου τῆς εἰς Ἄρειον πάγον τῆς εἰς τὸ βο-
ουλευτήριον εἰσιόντι, τὴν δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ-
ι· εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν τῶν στηλῶν τὸν ταμίαν
δοῦναι τοῦ δήμου : ΔΔ : δραχμὰς ἐκ τῶν κατὰ ψη-
φίσματα ἀναλίσκομένων τῷ δήμῳ. vac.

Μετάφραση

Επὶ ἄρχοντος Φρυνίχου (καὶ) ἐπὶ τῆς Λεωντίδος (φυλῆς)
τὴν ἑνάτη πρυτανεία, στὴν ὁποία ὁ Χαίρεστρατος Ἀμεινίου
ἀπὸ τῆς Ἀχαρνῆς ἦταν γραμματέας· με ψήφισμα τοῦ
Μενεστράτου τοῦ Αἰζωνέα ἀπὸ τοὺς προέδρους· με πρό-
ταση τοῦ Εὐκράτη (γιου) τοῦ Αριστοτίμου ἀπὸ τὸν Πειραιά·
με τὴν ἀγαθὴ τύχῃ τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων, οἱ νομοθέτες
αποφάσισαν· ἀν κάποιος ἐπαναστατήσῃ ἐνάντια στὸν δήμο
γιὰ νὰ φέρῃ τυραννίδα, ἢ ἐγκαταστήσῃ τυραννίδα, ἢ τὸ
δήμο τῶν Ἀθηναίων ἢ τὴν Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία καταλύσει,
καὶ κάποιος σκοτώσῃ αὐτὸν ποὺ ἔκανε κάτι ἀπὸ αὐτά,
αὐτὸς νὰ θεωρεῖται ὅτι ἐπράξε νόμιμα· καὶ νὰ μὴ
επιτρέπεται στοὺς βουλευτὲς τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς
ὅταν ὁ δήμος ἢ ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἔχουν καταλυθεῖ
νὰ ἀνεβαίνουν στὸν Ἄρειο πάγο, οὔτε νὰ παρευρίσκονται
στὶς συνελεύσεις, οὔτε νὰ λαμβάνουν ἀπόφαση γιὰ
οτιδήποτε· καὶ ἀν ὅταν ὁ δήμος ἢ ἡ δημοκρατία ἔχουν
καταλυθεῖ στὴν Ἀθῆνα ἀνέβῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐξ
Ἀρείου πάγου βουλευτὲς στὸν Ἄρειο πάγο ἢ
παρευρεθεῖ σὲ συνέλευση ἢ συμμετάσχει σὲ ἀπόφαση
γιὰ οτιδήποτε, αὐτὸς νὰ στερεῖται ἀπὸ τὰ πολιτικὰ τοῦ δι-
καιώματα, ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἀπόγονοί του, καὶ ἡ περιουσία του
νὰ περιέρχεται στὸ δημόσιο καὶ τὸ ἓνα δέκατο στὴ θεά·
καὶ αὐτὸ τὸ νόμο νὰ τὸν γράψῃ σὲ δύο λίθινες στήλες ὁ
γραμματέας τῆς βουλῆς καὶ νὰ στήσῃ τὴν μὴ ἀπὸ αὐτῆς
στὴν εἰσόδου τοῦ Ἀρείου πάγου ποὺ οδηγεῖ στὸ
βουλευτήριον καὶ τὴν ἄλλῃ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου·
καὶ γιὰ τὴν ἀναγραφὴ στὶς στήλες ὁ ταμίης τοῦ δήμου
νὰ δώσῃ εἴκοσι δραχμὲς ἀπὸ τὰ προβλεπόμενα γιὰ
ψηφίσματα ἐξόδα τοῦ δήμου.

Όταν μετά τη νίκη του στη Χαιρώνεια το 338 π.Χ. ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος άρχισε να ενθαρρύνει την εγκατάσταση αντιδημοκρατικών πολιτευμάτων στις πόλεις, οι Αθηναίοι, των οποίων το πολίτευμα ήταν σταθερά προσηλωμένο στις αρχές της δημοκρατίας, για να προλάβουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ψήφισαν το νόμο αυτό υπέρ της δημοκρατίας. Η στήλη βρέθηκε το 1952 στην Αρχαία Αγορά της Αθήνας και χαιρετίσθηκε ως συμβολικό μήνυμα της αρχαίας Ελλάδας προς τον ελεύθερο κόσμο για δημοκρατία και ειρήνη στα χρόνια που μόλις είχε λήξει ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος με σημαντικό δημοσίευμα στην εφημερίδα New York Times της 26^{ης} Μαΐου 1952.

Στο ανάγλυφο που επιστέφει τη στήλη εικονίζονται προσωποποιημένοι ο Δήμος των Αθηναίων, καθήμενος, και η Δημοκρατία δεξιά του που τον στεφανώνει για την προσήλωσή του στους θεσμούς της.

Στην ύστερη κλασική εποχή η γραφή, ανάλογα με την προοδευτική ή συντηρητική παράδοση των γραφέων, παρουσιάζει μέσα στην εξελιγμένη μορφή της και αρχαϊσμούς, όπως εδώ το Z για το ζήτα (Ζ) και το Ξ για το ξει (Ξ), ή στο στίχο 19 το προευκλείδειο *βολεύηται* αντί *βουλεύηται*, ενώ στους στίχους 11, 12, 15, 18, 24 και 25 χρησιμοποιείται η σύγχρονη γραφή *βουλευτών*, *βουλής*, *βουλευτήριον*.

Ανάθημα στον Ασκληπιό και την Υγεία, με δυο γλυπτά πόδια

Ακρόπολη Αθηνών, 1ος αι. μ.Χ. (IG II² 4488)

Πρωτότυπο:	Μεταγραφή στη μικρογράμματα:	Μετάφραση:
ΦΛΕΠΙΚΗΤΟΣ	Φλ. Ἐπίκτητος	Ο Φλ(άβιος) Επίκτητος
· ΑΣΚΛΗΠΙΩ·Ι·	Ἀσκληπιῶ	(αφιερώνει) στον Ασκληπιό
· ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ·Ι· <·	καὶ Ὑγεία	και την Υγεία
· ΕΥΧΗΝ · --	εὐχήν	(ως) ευχή (το γλυπτό)

Αντιπροσωπευτικό δείγμα των πολυάριθμων παρόμοιων γλυπτών, που προέρχονται από το ιερό του Ασκληπιού, το οποίο είχε ιδρυθεί στη νότια πλαγιά της Ακρόπολης της Αθήνας, δυτικά του Διονυσιακού θεάτρου. Πρόκειται για δύο πόδια επάνω σε ενεπίγραφη λίθινη βάση. Σύμφωνα με την επιγραφή, που είναι χαραγμένη σε τέσσερις στίχους, ο Φλάβιος Επίκτητος αφιέρωσε το γλυπτό στον Ασκληπιό και στην Υγεία είτε για να του γιατρέψουν κάποιο πρόβλημα στα πόδια του ή για να τους ευχαριστήσει μετά την ίαση. Οι επιγραφές που χαράσσονταν σε ανάγλυφα ή βάσεις γλυπτών με αναπαραστάσεις μελών του ανθρώπινου σώματος (πόδια, χέρια, μάτια, αυτιά κτλ.), αποτελούν ειδική κατηγορία αναθηματικών επιγραφών και έχουν βρεθεί στα περισσότερα ιερά του Ασκληπιού. Πρόκειται για κάτι ανάλογο με τα σημερινά τάματα, που αφιερώνονται στις εικόνες των ναών και αναπαριστούν το μέλος του ανθρώπινου σώματος, για την ίαση του οποίου ο πιστός ζητεί τη μεσολάβηση του θεού.

Η μελέτη της επιγραφής μας κατατοπίζει για τη μορφή των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου κατά τη ρωμαϊκή εποχή. Το έψιλον (ε) και το σίγμα (σ) έχουν μηνοειδή (ημικυκλική) μορφή, εξέλιξη που είχε προηγηθεί στη γραφή σε πάπυρο. Η ίδια τάση γραφής στρογγυλών γραμμάτων οδηγεί στη δημιουργία του ανοιχτού Ω (ω). Άλλο χαρακτηριστικό των γραμμάτων κατά τους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους που συναντάμε εδώ, είναι η τάση να εκτείνεται προς τα πάνω η μια πλάγια κεραία των τριγωνικών γραμμάτων, όπως το Α και το Λ, δημιουργώντας σχήματα, τα οποία αποτελούν πρόδρομο της μικρογράμματος γραφής των γραμμάτων αυτών.

Επιτύμβια στήλη των Αθηναίων Λουκά και Κυριακής

Μέγαρα, πρώιμοι χριστιανικοί χρόνοι (IG VII 175)

Πρωτότυπο:

⚭ΚΥΜΗΤΙΡΙΟΝΔΙΑΦΕΡΟΝΛΟΥΚΑ
ΚΑΙΚΥΡΙΑΚΗΑΘΗΝΑΙΟΙΣΤΟΙΣΥΠΟ
ΠΑΥΛΟΥΤΟΥΤΗΝΛΟΓΙΑΝΜΝΗΜ
Ο
ΣΧΚΑΙΘΕΙΟΥΔΙΚΑΣΤΟΥΓΕΝΑ
ΜΕΝΟΥΕΚΥΜΗΘΗΕΝΕΙΡΗΝΟΑΥ-
ΤΟΣΤΗΣΜΑΚΑΡΙΑΣΜΝΗΜΗΣΛΟΥΚΑΣ
Η
ΜΝΟΕΜΒΡ^ΕΝΔΕΚΑΤΗΝΔ^ΕΒΔΟΜΗ.⚭

Μεταγραφή στη μικρογράμμη:

⚭ κυμητίριον διαφέρον Λουκά
καὶ Κυριακῇ Ἀθηναίοις, τοῖς ὑπὸ
Παύλου τοῦ τὴν λογίαν μνήμ(ην?)
σχο(λαστικοῦ) καὶ θεοῦ δικαστοῦ γενα-
μένου. ἐκυμήθη ἐν εἰρήν(η) ὁ αὐ-
τὸς τῆς μακαρίας μνήμης Λουκάς
μη(νὸς) Νοεμβρ(ίου) ἐνδεκάτῃ, ἰνδ(ικτιῶνι) ἐβδόμῃ. ⚭

Μετάφραση:

⚭ Τάφος ιδιόκτητος του Λουκά
και της Κυριακής, Αθηναίων, εκείνων που
τον αγόρασαν από τον Παύλο, τον αείμνηστο λόγιο,
μορφωμένο και ανώτερο δικαστή.
Πέθανε ειρηνικά αυτός
ο μακαριστός Λουκάς
την ενδεκάτη του μηνὸς Νοεμβρίου της εβδόμης ἰνδικτιώνος. ⚭

Η επιτύμβια στήλη ανήκε σε ένα ζευγάρι χριστιανῶν Αθηναίων που τάφηκαν στα Μέγαρα. Ο ὅρος *διαφέρον* σημαίνει ιδιόκτητο και αναφέρεται στο κοιμητήριο, το οποίο αγόρασαν ο Λουκάς και η Κυριακή από τον Παύλο, ο οποίος υπήρξε επιφανὴς ἄνθρωπος των γραμμάτων και δικαστής. Αναφέρεται η ημερομηνία θανάτου του Λουκά καθώς και η ἰνδικτιῶν. Η *ἰνδικτιῶν* ἦταν δεκαπενταετὴς επαναλαμβανόμενος κύκλος ετῶν που αρχικά θεσμοθετήθηκε ἀπὸ το Ρωμαϊκὸ κράτος στις αρχές του 4^{ου} μ.Χ. αἰῶνα για την εἰσπραξη του φόρου για τη χρήση γης, ο οποίος ἐπρεπε να υπολογίζεται κάθε δεκαπέντε χρόνια. Γι' αὐτὸ και η ετυμολογία της λέξης εἶναι λατινική και προέρχεται ἀπὸ το *indictio*, ὅπως ονόμαζαν οἱ Ρωμαῖοι τη διαταγή. Η λέξη *κοιμητήριον* εκφράζει τη χριστιανική αντίληψη για το θάνατο, τον ὁποῖο θεωροῦν ὕπνο μέχρι την ἀνάσταση της ψυχῆς. Χαρακτηριστικά τα ὕστερα, ακανόνιστα γράμματα και οἱ συντομογραφίες με γράμμα ἢ σύμβολο πάνω, δίπλα ἢ μέσα στα γράμματα.

Αρχαϊκά (Προ-ευκλείδεια) Αλφάβητα και Ευκλείδειο Αλφάβητο

Τα **αρχαϊκά αλφάβητα** είναι αμέσως αναγνωρίσιμα λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους: φορά των γραμμάτων *επί τα λαιά* (από δεξιά προς τα αριστερά), σπανιότερα *εξ ευθύ* (από αριστερά προς τα δεξιά) ή *βουστροφηδόν* (με εναλλασσόμενη σε κάθε στίχο φορά) για πολύστιχα κείμενα, χαρακτηριστικά σχήματα γραμμάτων, στίξη συνήθως με στιγμές σε κάθετη διάταξη ή κάθετη κεραία η οποία συχνά χωρίζει λέξεις ή ομάδες λέξεων. Σταδιακά μέχρι και τον 4ο αιώνα π.Χ., ανάλογα με την περιοχή, εγκαταλείπεται η *επί τα λαιά* και η *βουστροφηδόν* φορά γραφής, όπως και ορισμένα αρχαϊκά γράμματα (το δίγαμμα, το κόππα και το σαν), ενώ παρατηρούνται αλλαγές στα σχήματα των γραμμάτων, τα οποία γίνονται ομοιόμορφα με μικρές διαφοροποιήσεις σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, χωρίς τις επιμέρους διαφορές των αρχαϊκών αλφαβήτων. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη σταδιακή εξάπλωση του ιωνικού αλφαβήτου, το οποίο υιοθέτησαν οι ελληνικές πόλεις, εγκαταλείποντας τα τοπικά αρχαϊκά αλφάβητα.

Η συνήθης ομαδοποίηση των διαφόρων τοπικών αρχαϊκών αλφαβήτων διακρίνεται σε 4 κύριους τύπους, βάσει της μελέτης *Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets* (Μελέτη για την ιστορία του ελληνικού αλφαβήτου) του Adolf Kirchhoff το 1867. Οι συμβατικές ονομασίες των ομάδων αυτών είναι **Πράσινη**, **Κόκκινη**, **Ανοιχτή Μπλε**, και **Σκοτεινή Μπλε**.

Αλφάβητο	Περιοχή εξάπλωσης	Χαρακτηριστικά
Πράσινο ή νότιο	Δωρικά νησιά νότιου Αιγαίου: Κρήτη, Θήρα, Μήλος, Ανάφη	Η αρχαιότερη γραφή, και αυτή που βρίσκεται πιο κοντά στα φοινικικά σύμβολα, χωρίς τα συμπληρωματικά γράμματα Υ (ύψιλον), Ξ (ξι – χρησιμοποιείται το ΚΣ) και Ψ (ψι – χρησιμοποιείται το ΠΣ).
Κόκκινο ή δυτικό	Θεσσαλία, Εύβοια, Βοιωτία, Φωκίδα, Λοκρίδα, υπόλοιπη Πελοπόννησος, Κεφαλλονιά, Κάτω Ιταλία, Σικελία, Λυκία κλπ.	Αποτέλεσε τη βάση του λατινικού αλφαβήτου και μεταδόθηκε στη Δύση. Εισάγεται το σύμβολο Χ, αλλά με προφορά ξι - /ks/, όπως και τα γράμματα Φ (φι) και Ψ (ψι). Το αλφάβητο της Ευβοίας έχει επίσης ιδιαίτερο τύπο του Γ που μοιάζει με το λατινικό C, Λ που μοιάζει με το λατινικό L, και Ρ που μοιάζει με το λατινικό R.
Μπλε ή ανατολικό	Σκοτεινό Μπλε: Κόρινθος, Μέγαρα, Ρόδος, Χίος, Κέρκυρα, Λευκάδα, δυτική Μικρά Ασία, Μακεδονία κλπ.	Από αυτή τη γραφή εξελίχθηκε αργότερα το καθιερωμένο ελληνικό αλφάβητο. Τα γράμματα Φ (φι) και Χ (χι), τα οποία συναντώνται και στο σύγχρονο αλφάβητο, υπάρχουν. Στο Σκοτεινό Μπλε αλφάβητο υπάρχουν ήδη και τα γράμματα Ψ και Ξ, ενώ στο Ανοιχτό Μπλε αλφάβητο λείπουν, και γράφονται ΠΣ και ΚΣ αντίστοιχα. Ένας ιδιαίτερα σημαντικός τύπος Σκοτεινού Μπλε αλφαβήτου ήταν αυτός που εξελίχθηκε στις πόλεις της Ιωνίας, όπως η Μίλητος και η Έφεσος. Εδώ έγιναν δυο περαιτέρω αλλαγές: το Η έχασε την πρωταρχική του λειτουργία να δηλώνει το σύμφωνο /h/, και αντί γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε για το μακρύ φωνήεν /ε:/. Επίσης, προστέθηκε το καινούριο γράμμα Ω για να δηλώνει το μακρύ φωνήεν /ω:/. Έτσι ήταν ολοκληρωμένο το κλασσικό ελληνικό αλφάβητο, όπως στη συνέχεια υιοθετήθηκε και στην Αθήνα και απλώθηκε σε όλο τον ελληνόφωνο κόσμο.
	Ανοιχτό Μπλε: Αττική, Αίγινα, Πάρος, Νάξος, Δήλος, Σίφνος, Θάσος κλπ.)	Στην Αθήνα, πριν το 403 π.Χ. χρησιμοποιείται το Ανοιχτό Μπλε αλφάβητο.

Μέχρι τα μέσα ή τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. οι ελληνικές πόλεις σταδιακά εγκαταλείπουν τα τοπικά αλφάβητα και υιοθετούν το ιωνικό. Μάλιστα στην Αθήνα η αλλαγή αυτή καθιερώθηκε και επισήμως για τα δημόσια κείμενα με ψήφισμα της Εκκλησίας του Δήμου μετά από πρόταση του ρήτορα Αρχίνου, όταν επώνυμος άρχων ήταν ο Ευκλείδης (403/2 π.Χ.). Αυτό το αλφάβητο έμεινε γνωστό ως «ευκλείδειο». Δεν σώζονται επίσημες αποφάσεις από άλλες πόλεις, όπως το ψήφισμα του Αρχίνου, αλλά είναι πολύ πιθανόν η καθιέρωση του νέου αλφαβήτου να έγινε με παρόμοιο τρόπο, τουλάχιστον όσον αφορά τις δημόσιες επιγραφές των οποίων η χάραξη ήταν έργο της επίσημης πολιτείας.

Με την υιοθέτηση του «ευκλείδειου» αλφαβήτου κατά το τέλος περίπου της κλασικής εποχής και μέχρι το τέλος της ελληνιστικής εποχής το αλφάβητο διακρίνεται και πάλι από συγκεκριμένα και διακριτά χαρακτηριστικά: η φορά γραφής είναι ες ευθύ, τα σχήματα και το μέγεθος των γραμμάτων είναι ομοιόμορφα, εμφανίζονται συμπλήματα γραμμάτων και εγκαταλείπεται η συχνή στίξη μεταξύ των λέξεων, η οποία χρησιμοποιείται πλέον μόνο για μεγαλύτερα νοηματικά σύνολα. Προς το τέλος της εποχής αρχίζουν οι κεραίες των γραμμάτων να καμπυλώνουν και στα άκρα των κεραίων εμφανίζονται οι ακρέμονες, δηλαδή οι τονισμένες άκρες των κεραίων των γραμμάτων.

Από την ρωμαϊκή εποχή έως και τους πρώτους μεταχριστιανικούς χρόνους τα παραπάνω γενικά χαρακτηριστικά είναι σταθερά αλλά εμφανίζονται και ορισμένες στιλιστικές επεμβάσεις που χωρίς να αλλάζουν καθοριστικά εντούτοις διαφοροποιούν το σχήμα των γραμμάτων: μηνοειδή σχήματα γραμμάτων, ανοιχτό σχήμα του Ω με τη μεταγενέστερη μικρογράμματη μορφή του, σχήματα μερικών γραμμάτων γωνιώδη, ρομβοειδή ή τετραγωνισμένα, διακοσμήσεις στις κεραίες (π.χ. σπειροειδή και καμπύλα διακοσμητικά στοιχεία σε εσωτερικές κεραίες), αισθητή αύξηση των συμπλημάτων γραμμάτων και συντομογραφίες. Ωστόσο, παρά τα γενικά αυτά χαρακτηριστικά του αλφαβήτου, τα παλαιογραφικά χαρακτηριστικά της ύστερης περιόδου δεν έχουν μελετηθεί διεξοδικά, για να είναι διακριτά τα εξελικτικά στάδια του αλφαβήτου. Μετά τον 3ο αιώνα μ.Χ. δεν φαίνεται να υπάρχει μια σταθερή εξέλιξη του σχήματος των γραμμάτων αλλά αντίθετα η τάση να χρησιμοποιούνται διαφορετικά σχήματα για το ίδιο γράμμα στην ίδια επιγραφή.

Τα φωνήεντα

Το φοινικικό αλφάβητο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για τη δημιουργία του ελληνικού δεν περιλαμβάνει φωνήεντα. Μεταξύ των τροποποιήσεων και των προσαρμογών τις οποίες επέφεραν οι Έλληνες, ώστε το φοινικικό αλφάβητο να εξυπηρετεί τις ανάγκες της ελληνικής γλώσσας, η σημαντικότερη καινοτομία ήταν η υιοθέτηση πέντε συμβόλων του για την έκφραση των πέντε φωνηεντικών φθόγγων. Τα πέντε φωνηεντικά σύμβολα είναι ίδια σε όλα τα αλφάβητα της αρχαϊκής Ελλάδας, πράγμα που αποδεικνύει ότι η προσαρμογή αυτή οφείλεται στην πρωτοβουλία ενός ανθρώπου.

A	𐀀	Το 'ālef σχεδόν αμέσως ανορθώθηκε και έγινε A.
E	𐀁	Το he έμεινε όπως ήταν, για να εκφράζει το ε (ē), το η (ē) ή το ει (ē).
I	𐀂	Το yod έχασε πρώτα την πλάγια μεσαία κεραία (ʒ) και έπειτα συρρικνώθηκε σε μια κάθετη κεραία (l)
O	𐀃	Το 'ayin έμεινε το ίδιο, για να εκφράζει το ο (ō), το ω (ō) ή το ου (ō).
Y	𐀄	Το wāw χρησιμοποιήθηκε για το υ (βραχύ και μακρό), τότε ως Y και τότε ως το απλουστευμένο V.

Διαχωριστικά Σημεία

Υιοθετώντας το αλφάβητο από τους Φοίνικες, οι Έλληνες παρέλαβαν και την πρακτική των διαχωριστικών σημείων, αλλά δεν τα χρησιμοποιούσαν συστηματικά. Σε ορισμένους τόπους οι επιγραφές περιέχουν άφθονα διαχωριστικά σημεία, αλλού αυτά σπανίζουν ή και απουσιάζουν εντελώς. Κάποιες φορές δίνεται η εντύπωση ότι τα σημεία αυτά χρησιμοποιούνται χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο νόημα του κειμένου.

Κατά κανόνα, τα διαχωριστικά σημεία εμφανίζονται συχνότερα στις αρχαϊκές επιγραφές, με τις εξής μορφές:

- Η κάθετη γραμμή (|) είναι πολύ συχνή στις αρχαιότερες επιγραφές της Κρήτης, ενώ εμφανίζεται αλλού κατ' εξαίρεση (Θήρα, Λακωνία, Σικυώνα)
- Η κουκκίδα (·) πολύ σπάνια απαντάται μεμονωμένη. Συνήθως βλέπουμε τρεις (:) ή δύο (:), αλλά καμιά φορά και περισσότερες, με μέγιστο αριθμό τις δέκα, σε δύο σειρές των πέντε. Για λόγους κομψότητας, σε ορισμένες περιπτώσεις, η κουκκίδα αντικαθίσταται από κύκλο με τρύπα στο κέντρο (ο). Αλλού πάλι, οι κουκκίδες γίνονται βαθιές τρύπες.
- Το ανοιχτό προς τα αριστερά ημικύκλιο (C) εμφανίζεται τα αρχαϊκά χρόνια στη Λακωνία και τις Μυκήνες.

Το κείμενο μιας αρχαίας επιγραφής γραφόταν με κεφαλαία γράμματα, συνεχόμενα, χωρίς κενά μεταξύ των λέξεων και μεταξύ των στίχων του κειμένου. Αρχικά, δεν ήταν αναγκαίο να συμπίπτει το τέλος της λέξης με το τέλος του στίχου, ούτε να τηρείται ο συλλαβισμός στον χωρισμό των λέξεων, με αποτέλεσμα συχνά να χωρίζεται η λέξη στο σημείο όπου δεν αρκεί η επιφάνεια για τη χάραξη του επόμενου γράμματος, το οποίο χαράσσεται στον επόμενο στίχο.

Κατεύθυνση της γραφής και διάταξη των γραμμάτων

Έπι τὰ λαιὰ	Από τα δεξιά προς τα αριστερά, κατά το φοινικικό πρότυπο. Οι πρωιμότερες ελληνικές επιγραφές συνήθως εμφανίζονται να ακολουθούν την αριστερόστροφη γραφή, αν και υπάρχουν αρχαϊκές επιγραφές (κατά κανόνα με μία σειρά) με φορά προς τα δεξιά. Η γραφή προς τα αριστερά γενικά εγκαταλείπεται τον 5 ^ο αι., ενώ διατηρείται μόνο στις επιγραφές των αγγείων, στις περιπτώσεις που το εξυπηρετούν οι διαθέσιμες επιφάνειες ανάμεσα στις μορφές.
Βουστροφηδόν	Το επίρρημα συντίθεται από το ουσιαστικό <i>βοῦς</i> και το ρήμα <i>στρέφειν</i> και εκφράζει την εικόνα των βοδιών που οργώνουν και, φτάνοντας στην άκρη του χωραφιού, κάνουν στροφή για να χαράξουν το νέο αυλάκι προς την αντίθετη φορά. Ο Πausanίας ανατρέπει στην εικόνα του δρομέα του διαύλου (διπλός δρόμος), ο οποίος στα μισά του αγώνα του κάνει στροφή γύρω από τον καμπτήρα για να τρέξει στην άλλη πλευρά του στίβου προς την αντίθετη κατεύθυνση, προς το σημείο της εκκίνησής του. Οι λόγοι της γέννησης της βουστροφηδόν γραφής ποικίλουν: το αλφάβητο είχε πολλά γράμματα συμμετρικά ως προς τον κάθετο άξονά τους (πχ. Δ, Ι, Θ, Ο, Ξ, Μ, Τ, Φ, Χ, Ψ κλπ.), οι επιγραφές έπρεπε να προσαρμόζονται στα

	αντικείμενα για τα οποία προορίζονταν, ενώ τα αρχαϊκά χρόνια, συνήθιζαν να χαράσσουν τις λίθινες επιγραφές με μεγάλα γράμματα πάνω σε πλατιές επιφάνειες (πχ. τοίχοι ναών), πράγμα το οποίο δημιούργησε την ανάγκη χάραξης της επόμενης σειράς γυρνώντας προς τα πίσω για δική τους ευκολία, αλλά και των αναγνωστών. Η γραφή Βουστροφηδόν χρησιμοποιείται ήδη από τον 7 ^ο αι. π.Χ. στον ελληνικό χώρο, παράλληλα με την γραφή επί τα λαϊά. Τον 6 ^ο αι. βρίσκεται στο απόγειό της (οι νόμοι του Σόλωνα γράφονται σε βουστροφηδόν σύστημα το 594/3), αλλά τον 5 ^ο αι. αρχίζει να παρακμάζει.
Ἐς Εὐθὺ	Από τα αριστερά προς τα δεξιά. Εμφανίζεται σταδιακά ήδη από τα πρώτα αρχαϊκά χρόνια. Κερδίζει προοδευτικά έδαφος στη διάρκεια του 6 ^{ου} αι. π.Χ. και γενικεύεται στη διάρκεια του 5 ^{ου} .
Στοιχηδόν	Τα γράμματα διατάσσονται σαν να βρίσκονται στα τετράγωνα μια σκακιέρας, σχηματίζοντας έτσι κάθετους και οριζόντιους στοίχους. Δεν είναι βέβαιο ότι οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τον ίδιο όρο, αν και το επίρρημα ανήκει στην κλασική αρχαία ελληνική γλώσσα. Η στοιχηδόν γραφή προέκυψε ίσως από την βουστροφηδόν, η οποία είχε την τάση να διατάσσεται έτσι ώστε τα γράμματα της επόμενης σειράς να βρίσκονται κάτω από εκείνα της προηγούμενης. Θεωρείται όμως βέβαιο ότι επέδρασε δραστικά σ' αυτή τη διάταξη των γραμμάτων η αγάπη του ελληνικού πνεύματος για την αρμονία. Πρωτοεμφανίζεται στην Ελλάδα στο δεύτερο μισό του 6 ^{ου} αι. π.Χ. Το πιθανότερο είναι ότι γεννήθηκε στην Αττική, όπου κατά τον 5 ^ο και 4 ^ο αι. συναντώνται οι περισσότερες ωραίες στοιχηδόν επιγραφές με την ευχάριστη όψη της τάξης και της ευρυθμίας και διατηρούνται έως τα μέσα του 3 ^{ου} αι.